

"TOREJ SMO STAVKO SREČNO PORAVNALI"

NEKAJ SLIKE O OBRAVNAVI PROTI RAIKU IN DRUGIM OBTOŽENCEM V BUDIMPEŠTI

Nedavna obravnava proti bivšemu komunistu Laislu Raiku ter drugim obtožencem v ogradnem glavni mestu je bila v resnici obravnava proti Titu in njegovemu režimu.

Raik in drugi so svoja izdajstva ter "zveze" s Titom vzhodno priznali in Raik je sodišče pozival, da naj ga radi njegovega zločina obsodi v smrt. To je tudi storilo.

Listi v Jugoslaviji pravijo, da je bila vsa obravnava komedija, namenjena, da bi z njo oblatili Tita. Dvomijo, da je bil Raik res usmrčen, čeprav je bil obsojen, ker niso k izvršitvi smrtne obsodbe pustili nikogar zraven — namreč nobenega častniškega poročevalca. To se glasi verjetno, ker običaj je, da se obtoženci branijo priznati očitane jim zločine in nihče izmed njih ne zahteva da naj se ga obsodi v smrt. Ako je Raik vedel, da je obravnava le "komedija", se mu ni bilo treba bati za življenje.

Tržaški "Ljudski tednik" piše o tej obravnavi sledeče:

Kljub temu da so imeli v Budimpešti zelo važen proces, je ta trajal samo 6 dni. Obtoženci so se potrudili, da bi čim bolj pomagali sodnemu zboru. To siicer ni v navadi ob takih procesih, vendar pa jasno govore, da so se sodniki in obtoženci bali, da bi se kaj preveč ne zapletli v svojih modrovanjih.

Za Raika pravijo, da se je obnašal povsem ravnodušno in da je govoril z brezbarvnim glasom in v dolgih presledkih po pol ure in ga ni nihče nikoli prekinil. Niti sodnik niti javni tožilec nista imela nobenih težav: iz njega ni bilo treba vleči odgovorov.

Kljub temu da so se vsi potrudili, da bi bili čim krajši, so vseeno padla modrovanja.

Kakor smo že v naši prejšnji številki napisali, je obtožnica obtoževala Gošnjaka, Kosto Nagy-a, Beblerja, Maslariča in Mrazoviča, da so se kot vohuni borili v Španiji v prvih vrstah, kjer so bili tudi ranjeni (navadni vohuni nečajo iti v prve vrste) in da so v francoskih taboriščih pozneje delovali kot gestapovski agentje.

Po izjavah jugoslovanskega združenja španskih borcev pa so organizatorji procesa spoznali, da Maslarič, Bebler in Mrazović sploh niso bili v francoskih taboriščih. Zato so ukazali tožilec obtoženih in sodnikom, naj med razpravo, ko bodo govorili o taboriščih, ne omenjajo teh treh imen. Pozabili pa so dati ista navodila novinarjem, ki so o tem še vedno pisali in šestorici Madžarov — španskih prostovolj-

cev — ki so še vedno izjavljali, da so bili Bebler, Maslarič in Mrazović povezani v francoskih taboriščih z vohuni, da so bili fašistični in imperialistični agentje.

V nadaljevanju procesa je Raik "priznal", da mu je Ranković izjavil leta 1947: moramo si biti na jasnem, da Tito in drugi člani jugoslovanske vlade ne žele v Jugoslaviji ljudske demokracije ureditve, s tem pa tudi ne graditve socializma. Če je jugoslovanska vlada bila kljub temu prisiljena sprejeti take ukrepe, je to storila zaradi tega, ker so jo jugoslovanske delovne množice k temu prisilile.

To je bila zanimiva izjava. Preje so namreč ugotovili, da je hrabro in neustrašeno jugoslovansko ljudstvo vodilo težko in krvavo štiriletno narodnoosvobodilno borbo brez priprav, brez vodstva KPJ, sedaj pa so postavili teorijo, da se v Jugoslaviji socializem vseeno gradi — kljub temu da ljudstvo neuposteva volje "izdajalskih voditeljev."

Raik je še vedno trdil, da se je sestel leta 1948 v Pakšu z Rankovićem. Tega niso mogli zamolčati, ker je to "dejstvo" imelo že preveč veliko publiciteto. Čudno je le, da je Tito poslal tja z dvema spremljevalca člana Politbiroja in ministra za notranje zadeve, ko bi lahko vse to opravil Mrazović sam, ki ga Tito pozna že 25 let, ki je bil takrat v Budimpešti poslanik, pozna madžarski jezik, ki ga varuje diplomatska imuniteta, lahko potuje kamor hoče — in ki je službeno povezan z madžarskim ministrstvom, katerega je vodil Raik.

"Niti danes ne moremo opustiti domneve, da drže Ameri-

(Konec na 5. strani.)

PO 32-LETIH BOLJŠEVIŠKE REVOLUCIJE — NJENE POSLEDICE IN PRESNAVLANJE

Šesti in sedmi november so imeli v Sovjetski zvezi praznik 32. obletnice boljševiske revolucije. Bile so parade, vojne manifestacije in govori. Govorniki so poudarjali, da je sovjetski zvezi za mir, da deluje za mir, toda ako bo napadena, se bo borila na življenje in smrt ter porazila vse svoje napadalce — kdor koli že bodo.

Edinega možnega napadalca, ki so ga sovjetski govorniki o btej priliki imeli v mislih, je Uncle Sam, ki pa je v ameriški tradiciji smatran za miroljubno prisposodo. Hoče le, da ga ostali svet pusti v miru, pa ne bo nikakih pobojev.

V Moskvi so ob tej 32-letnici boljševiske revolucije rekli, da mi stremimo utrniti svet v tretjo svetovno vojno — in — za dokaze niso bili v stiski.

"Bahamo" se z atomskimi bombami. Sploh smo silno glasni s ponašanjem, da smo sedaj baš mi največja militaristična, industrialna in agrikulturna velsila na svetu. To tudi smo. Ampak, kot pravi naš Acheson, ki načeljuje tajništvo vnanjih zadev, mi smo za mir — pod pogojem, da če vseeno pride do vojne, da mi moramo zmagati v njej.

Naravno — kdorkoli nas bi napadel — mora biti tepen. Obrambni tajnik Johnson je prepričan, da tudi bo. Ampak kdo in čemu naj nas napade?

Moskva v svoji propagandi pripoveduje, da je zoper vojno. Povsem verjetno je, da si je prav nič ne želi.

A z boljševisko revolucijo, ki je bila pričeta pred 32 leti, pa tudi ne more prenehati.

Izvršila se je sicer v neugodnih okoliščinah, pa vendar tako, da je uspela. Lenin je prišel takrat iz ubežništva iz Švice preko kajzerjeve Nemčije s pomočjo kajzerja — kar je sedaj zgodovina. Vsak sta mislila svoje. Lenin je zmagal, kajzer je bil v onih spletkah izgubil.

Ob času boljševiske revolucije položaj zaveznikov, med katerimi je bila tudi carska Rusija, ni bil ugoden. Carizem je padel predno je boljševisem prišel na površje. Prvi nasledniki carizma so hoteli nadaljevati z vojno proti kajzerjevi Nemčiji. Ne pa Lenin. Ne Trocki, in ne Stalin. In ne drugi boljševiski, ki so se ločili od menševikov v tem, da so bili za diktaturo proletariata, ne pa za uvedbo zapadne demokracije, ki so si jo dale za svoj cilj ruske liberalne skupine in pa menševiki.

Lenin je ob vrnitvi iz Švice menševike razgalil in tako je nastala ob napadu na rusko konstituinto 1. 1917 ena izmed najvažnejših revolucij, kar jih pozna svetovna zgodovina. Aleksander Kerenski je pobegnil. Belogardisti pa so mnogi ostali ter se borili do konca.

Revolucijo sta izvedla Lenin in Trocki. Sodobna šolska zgodovina Sovjetske zveze označuje Trockija za izdajalca. Od kraja pa ga je slavila za zgraditelja rdeče armade. Pride čas, ko bo Trocki v zgodovini boljševiske revolucije pravilno ocenjen. To omenjamo s stališča pravičnosti.

(Konec na 4. strani.)

JOSEPH RADELJ

V nedeljo 30. oktobra smo ga še videli na konferenci Prosvetne matice v Milwaukeeju. Bilo je ob koncu seje, ob 1. pop., ko je dejal, da bi rad še govoril, namreč da bi rad prišel na vrsto, ker ima nekaj važnega povedati. Toda eni so imeli opravka s priredbo društva SNPJ, ki se je vršila tisto popoldne, drugi pa bi šli radi domov in tako se je Jože Radelj usedel.

Teden pozneje, dne 6. novembra, je umrl. Imel je srčno hibo že precej let in je sam pričakoval takega konca. Zdravil se je, se ravnal po nasvetih, a vseeno — dasi je izgledal navidezno krepak, je vedel, da ga bo nekega dne hipoma zadelo. Dobili so ga mrtvega, kot večino ljudi, ki trpe na takih boleznih.

Joseph Radelj je bil v našem javnem življenju markantna osebnost. Vedno energičen, včasih celo preveč, a le redkokdaj je pokazal naveličnost ali utrujenost.

Ko so mu zdravniki prepovedali čitanje in dopisovanje, je nam to sporočil in dejal, naj mu list ustavimo. Toda dobil pa je še vedno sredino številko Prosvete in ni mu dalo miru, da je ne bi tudi čital, neglede kako mu je žena zabičevala, da ako hoče ozdraviti naj se ravna po zdravnikovih navodilih.

To je bilo pred leti. Za silo je res ozdravil, začel spet zahajati na seje, dopisoval je znova tu pa tam v Prosveto, a Radelj starega tipa pa ni mogel več postati. Ko je umrl, mu je bilo 74 let.

V svoji mladosti dobi je bil zelo deloven za Proletarca in JSZ ter se udeleževal v socialističnem gibanju kolikor je zmozel.

V Ameriko je prišel pred 45 leti. L. 1912 je bil spet v starem kraju ter otvoril gostilno v Ljubljani. Potem se je ob izbruhu vojne vrnil z ženo v Ameriko. Nastanila sta se v več krajih in nato začela gostilniško obrt v naselbinj Racine, Wis. Ko je ob postanku prohibicije z njo prenehal, se je preselil v Milwaukee, oziroma v Cudahy.

Tu — namreč v tej sosesčini v Milwaukeeju, je živel do konca.

Zapuška sina, ženo, dve hčeri, brata Matha in Milwaukeeju, tri brate v starem kraju in šestro ter več drugih sorodnikov.

Pogreb — bil je civilen — se je vršil 9. novembra iz Ermenčevega zavoda.

Pokojni Radelj je bil skozi precej let posebno deloven v SNPJ. Veliko je polemiziral o nji v njenem glasilu, bil večkrat

(Konec na 5. strani.)

KOMENTARJI

Zbira in presoja urednik

"Novi list" v New Yorku, ki je bil ustanovljen nedavno v bran Titove vlade v Jugoslaviji, se pohvali v izdaji z dne 26. oktobra, da je maršala Tita obiskalo že pet vodilnih članov Wallaceove progresivne stranke, med njimi newyorški radio-komentator William S. Gailmor. In če se pomisli, da je tudi Henry Wallace govoril kritično o Rusiji — dasi je ni imenoval z imenom, zaradi njene sedanje borbe zoper Jugoslavijo, potem se bo položaj v njegovi stranki jako spremenil. Kajti mnogo izmed njenih ljudi, ki so v prošli kampanji agitirali zanjo, je s kominformom, in pa vsi oni listi, ki se ravnajo po partijski liniji, od Daily Workerja navzdol.

V New Yorku se je vršil v petek 4. novembra banket tistih Jugoslovancev in njihovih prijateljev, ki so na njemu hoteli pozdraviti jugoslovansko delegacijo pri Združenih narodih. Prišli so ministri Kardelj, Milovan Djelas ter razni drugi važni in manj važni funkcionarji, ki so sedaj na zboru Z. N. v Lake Success. A pristaši kominforma hrvatske in srbske narodnosti pa pred jugoslovanskim konzulatom v New Yorku piketirajo in tudi udeležence banketa so opozorili, da se družijo z "izdajalci". Da, kakor pravi znani pisatelj, "čudne so te stvari".

CIO se je na svoji konvenciji v Clevelandu levičarstva "srečno" iznebil — namreč komunistov in sopotnikov. Ali se jih je res? Ne — še veliko oprávka bo imel z njimi. Kajti CIO je bil porojen v duhu levičarstva in te tradicije Philip Murray ne njegovi tovariši ne bodo mogli tako lahko iztrebiti. Trpi pa zveza onih CIO v celoti. Kje je krivda? Na obeh straneh, največ pa od reakcionarne propagande

(Konec na 4. strani.)

Nekaj o naših stvareh

Na Prešernovem koncertu v Chicagu, v nedeljo 6. novembra, je prišel k uredniku prvi pevovodja omenjenega zbora, M. Janezich, in dejal: "Nekdo mi je začel pošiljati Proletarca. Si ti, ki si se spomnil na to?"

Pojasnili sem mu, da imamo nekaj prijateljev, ki prispevajo po več dolarjev na mesec zato, da za tisti denar začnemo pošiljati Proletarca "na poskušnjo" takim rojakom, o katerih je upanje, da si ga bodo potem sami naročili. V Chicagu je v ta namen prispeval že precejšnjo vsoto Donald J. Lotrich, in v Clevelandu klub št. 49 JSZ.

Rojak Janezich, ki je bil na Prešernovem koncertu predstavljen udeležencem — je bil takoj pripravljen plačati naročnino. Dejal je, da se mu dopade vse gradivo v listu, posebno pa mu ugaja angleška stran. Svetovali smo mu, naj se pomeni o stvari z upravnikom Antonom Udovičem, ki je predsednik Prešerna.

Želeli je, da bi tudi drugi poskušali dobiti nove naročnike na ta način. Naročnina za četrta leta znaša \$1. Upravnik pred potekom piše naslovljencu, čemu mu je list pošiljan, kdo ga mu je naročil in v kakšen namen. In ga povabi, da naj jo po poteku sam obnovi. Marsikdo je to storil — torej se je ta eksperiment obnesel.

"Trije vaški svetniki" pridejo na oder waukegan-skega Slovenskega narodnega doma v nedeljo 27. novembra. Predstavil jih bo krožek Progresivnih Slo-venk št. 9 iz Chicaga.

Pevski zbor Zarja v Clevelandu priredi koncert na Zahvalni dan v četrtek 24. novembra.

Moški pevski zbor France Prešeren je imel minulo nedeljo 6. novembra jubilejni koncert k svoji dvajset-letnici. Udeležba obilna. Spored pester. Več o tem prihodnjič.

Društvo "V boj" št. 53 SNPJ bo imelo to nedeljo 13. novembra priredbo v Slovenskem delavskem domu v Collinwoodu, na kateri vprizore Detroitčani drama "Svet brez sovraštva".

Umrl je naš stari storudnik Joseph Radelj. Več o njemu je na tej strani.

Poročajte o aktivnostih v vaših naselbinah v Proletarca.

Borba v in med unijami jim dela silno kvara

Na konvenciji CIO v Clevelandem mestnem auditoriju na St. Claire Ave. so z "rdečkarji" končno pospravili, toda jih niso izbrisali s površja in jih kam zakopali. Velika unija električarjev (United Electrical Workers) je bila najboljša na terti, ker je največja izmed vseh enajstih unij, ki so še pod takozvanim komunističnim ali "sopotniškim" vodstvom. Pravi, da ima nad 400.000 članov. S konvencije v Clevelandu se je nje delegacija umaknila dan predno jo je večina, sestojča iz drugih unij, pod vodstvom predsednika Philpa Murrayja in Walterja P. Reutherja, ki načeljuje unijo avtnih delavcev, mogla izključiti v njeni navzočnosti. Poslovila se je sama predno so jo konservativci mogli izobčiti iz CIO.

Na čelu delegacije levičarskih unij je bil Harry Bridges, ki predseduje uniji pristaniških delavcev na Pacifiku. On je znana osebnost, šel je skozi silovite borbe in v marsikateri uspel. Ne pa na minuli konvenciji CIO v Clevelandu. Bridges je bil že na dolgotrajnih obravnavah, ki so njegovo unijo ter druge njegove prijatelje stale mnogo tisočakov. Zvezna oblast ga je hotela deportirati, nazaj v Avstralijo, od kjer je doma. Obto-

žila ga je, da je komunist in da je na tajnih sestankih svoje stranke koval načrte za nasilno strmoglavljenje zvezne vlade. Le z zelo dragimi sodnimi procesi in pa s svojo spretnostjo in lokavostjo je uspel, da ga prosekuterji niso ugnali.

Na konvenciji CIO v Clevelandu pa bi bilo brez uspeha. Večino sta imela na razpolago v vsaki stvari Murray in Reuther. Govorniki denice so poudarjali diskreditiranost taktike ameriških in sploh vseh drugih komunistov po svetu, in pa da unije, ki so pod njihovim vodstvom, ne morejo nikamor.

Izmed odbornikov unij, ki se sam javno priznava za člana komunistične stranke, je Ben Gold iz New Yorka, predsednik in vodja unije krznarjev. Tudi on je posegal v razpravo, a ni pomagalo. Druge unije, ki so pod levičarskim vodstvom, pa so majhne, z morebitno izjemo unije izdelovalcev farmarskih strojev (United Farm Equipment Workers), ki ima kakih 25.000 članov. Večina eksekutiv CIO je tej uniji že pred dobrim letom "ukazala", da se mora združiti z UAW, kateri načeljuje Reuther. V nji bi FE kar utonila. Zato se je borila proti združenju in delavci, ki so hoteli ohraniti unijo FE, so se pred tovarnami poljedelskih strojev pretepali s

pristaši in z najetimi organizatorji UAW, da je bilo veselje. Namreč veselje je bilo za delodajalce — toda le navidezno. Kajti boji med unijami za kradnjo članstva ena dragi povzročajo v delavcih veliko homati, preprirov, in pozornost delavcev je tako obrnjena drugam, ne na pospešenje produkcije.

Še hušje bo po tej konvenciji CIO.

Unija FE, v kolikor je ni unija avtnih delavcev že omajala, se je združila z unijo električarjev (UE). Toda slednja bo sedaj napadena z dveh strani, da ji ugrabi članstvo. CIO je na svoji konvenciji eksekutivi odobril načrt ustanoviti novo unijo električarjev in konkurenčno skupino iste stroke pa ima že v akciji AFL. Največja vaba v tej medsebojni kampanji za kradnjo članstva je, da naj se člani unije električarjev ločijo od "komunistov" in pristopijo v "pravo ameriško unijo."

Ta ofenziva proti levičarjem, kakor sedaj nazivajo strujo, ali struje in unije, ki so pod komunističnim in "sopotniškim" vodstvom, traja že več let. Predno je zmagal v uniji UAW Walter Reuther, je bila tudi ta velika organizacija nad polovico pod levičarskim vodstvom. Enako so imeli levičarji veliko besede v

uniji jeklarskih delavcev; v par letih je iz njenih služb in odborov odslavljen predsednik unije Philip Murray enega za drugim, tako da ni v nji od bivšega radikalizma ničesar ostalo. Tudi vsi prejšnji uredniki unijskih glasil, ki so bili radikalnih nazorov, so bili odslovljeni ter nadomeščeni s konservativci.

Tako je bila konvencija CIO končana s popolno Murryjevo-Reutherjevo zmago. Levičarji so upali, da bodo Murryja mikastili vsled njegovega "poloma" v stavki jeklarskih delavcev, toda je še pred volitvami dosegel sporazum z Bethlehem Steel in z več drugimi jeklarskimi korporacijami, kar so mu njegovi pristaši pripisovali za veliko zmago.

Sedaj se bodo pričeli jurisdikcijski spori med unijami, ki so v boju druga z drugo za članstvo, in pripravljajo se tudi tožbe, da bi naj sodišča odločila, katera izmed njih naj ima poslovno pravico zastopati delavce prizadetnega obrata.

Zares nelepa slika. Ampak je pač tako, da je to med delavstvom že stara bolezen in da ko pride prva večja stiska v industrijo, bodo levičarji zopet imeli ugodno polje, kakor so ga že v vsakem velikem industrijskem boju, najbolj pa v depresijah.

CLEVELAND, O.

"SVET BREZ SOVRAŠTVA"

v nedeljo 13. novembra

v Slovenskem delavskem domu, Waterloo Rd. — Citajte o tem oglas in dopis v tej številki.

PRIDITE VSI!

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE
NAROČNINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75;
za četrt leta \$1.00.
Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopiši in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do ponedeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor.....Frank Zaitz

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Avenue CHICAGO 23, ILL.
Telephone: ROckwell 2-2864

Vsi predlogi za graditev solidarnosti bili od unijskih vodij vrženi v vodo

Ko je bila unija jeklarskih delavcev izigrana v stavko, ne samo po volji močnih korporacij temveč tudi po Trumanovi in Murrayjevi nerodnosti, je John L. Lewis predlagal vsem delavskim unijam, naj nastopijo skupno s skupno finančno in moralno podporo delavstvu v jeklarski industriji. In dasi so bili premogari na stavki, je predsednik njihove organizacije vzlic temu obljubil, da bodo dali stavkarjem v jeklarskih centrih stotisoče dolarjev v podporo, pogojno, če to store tudi bogate unije AFL, tako da bi ta vsota prihajala v blagajno stavkarjev v milijonih, ne samo v tisočakah in stotisočakah. Stavka v jeklarski industriji je sedaj sicer v glavnem končana, brez kakih posebnih pridobitev za unijo, toda niso pa dopravljeni hibe, ki so se med organiziranim delavstvom znova pokazale.

Predsednik AFL, Wm. Green, je Lewisovo ponudbo kratko malo odbil. Dejal je, da so "mednarodne" unije AFL avtonomne in da zaradi tega o izdatkih iz svojih blagajen samostojno odločajo. Drugič pa, da bo skupna akcija mogoča le, ako se vnanje unije povrnejo pod streho ameriškega delavstva, namreč pod krov AFL.

Na drugi strani je predsednik CIO, Philip Murray, Lewisovo ponudbo pozdravil in jo odobril. Ko jo je Green zavrgel, je rekel Murray v intervjuju (bil je napisan za izročitev časnikarjem): "O, ti stari Green! V isti družbi si se znašel, kot so jeklarski magnati, reakcionarni tisk in "komunisti", ki si tudi prizadevajo, da bi jeklarski delavci ne zmagali v tej bitki!"

Murray je več tednov prej Greenu predlagal skupno akcijo v "delavski politiki" in ob enem ostalim unijam, npr. bratovščina železničarjem, močni UMW in poleg teh je še nekaj drugih takozvanih neodvisnih unij.

Spei se je Green uprl, da AFL ni za tako skupnost. Ona bo "indorsirala" ter nato agitirala za take kandidate, ki jih bo odobril njen politični odbor. In če hoče CIO ter kaka druga unija pomagati v kampanji za iste kandidate, bo to v redu, ne bo pa se to skupnost v agitaciji smatralo za skupno politično akcijo.

Politični starih strank se tega žungliranja s "politiko, ki ga uganjajo vodje unij, nič ne boje. In čemu tudi? Mar niso unije "zmagale" v zadnjih predsedniških volitvah "na celi črti"? Platforma demokratske stranke je zagotavljala, da ako zmaga Truman ter če ob enem dobi večino v zvezni zbornici demokratska stranka, pa bodo obljube kar avtomatično izvršene. Razen nekaj malega so se vse obljube ostale le na papirju in kmalu bodo nove kongresne volitve.

Rezultat bo enak kakor pred dvema leti, neglede katera stranka dobi večino, ker obe sta eno, kadar se gre za zaviranje socialnega programa, ki bi bil v prid onemu ljudstvu, katero take zaščite najnujnejše potrebuje.

Namesto da bi glavni strokovnih in industrialnih organizacij to razumeli, se dušajo proti rdečkarstvu, kot da je nam baš to edina nevarnost. Zato pa je vse tako kakor ne bi smelo biti, namreč ne bi bilo, ako bi delavstvo imelo res enotno zvezo z vodstvom, ki bi razumelo zgodovino, sedanjost in pa razvoj, ki nas bo privedel bodisi v ekonomske polome, ali v fašizem, ali pa — kot se sedaj tudi govori v duhu prepira, v "ljudsko demokracijo" ali pa v "demokracijski socializem".

Pokojnine so "socializem" — ako jih dobe delavci, so pa v redu za imovite ljudi

Kar je unija jeklarskih delavcev prvotno zahtevala, je bilo precej: 30c več na uro; od tega naj bi šlo dva dajma za zvišanje mezde, kakih 6c na pokojnine in ostalo v sklad za bolniške zavarovalnine.

Drag je bil boj, ker korporacije so raje riskirale milijone dobička, saj si ga bodo napravile vseeno, a delavci pa so bili res na škodi, ker izgubljeni plač ne nadomestijo. To je bil vzrok, ali saj rekli so tako, da je Truman uniji nasvetoval sprejeti njegov načrt, ki je določal: večaki naj preštudirajo, v koliko so zahteve unije upravičene in koliko korporacije lahko brez škode za splošno ameriško ekonomijo pristanejo vanje; in brez da bi jim bilo treba zvišati ceno svojim produktom.

Trumanova komisija je zahtevalo za zvišanje mezde odklonila, oziroma je ni priporočila v sprejem. Priporočila pa je, da naj jeklarske korporacije prispevajo v penzijski sklad po 10c na uro za vsakega delavca.

Mogočni United States Steel je odvrnil, da v tako "pristanost" ne bo nikoli pristal — ker ako bi — bi s tem odobril "socializem" — torej bi s tem kršil tradicijo ameriške svobodne ekonomije. Bi pa priporočilo Trumanove komisije upoštevali le pod pogojem, ako so tudi delavci pripravljeni plačevati v pokojninski sklad.

Murray, v zadregi kakor je bil, ni našel izhoda. Truman mu ni hotel pomagati. Dejal je, da ker ta položaj ni tak, v katerem bi mogel upravičeno posredovati ter se poslužiti svojih moči, naj si unija pomaga kakor si ve in zna.

Da, a čemu se ne bi predsednik Truman poslužil "Taft-Hartley" akta, postave namreč — saj mu ta daje moč za posredovanje v vseh takih slučajih?

Truman bi se je — toda on je vendar v vsej svoji kampanji in po izvolitvi zagotavljal, da je zoper ta zakon, da je za njegovo odpravo, ker je unijam krivičen.

SUN CAN'T SHINE ON THAT MOUNTAIN

Koncert pevskega zbora Zarja

Cleveland, O. — Bližamo se Zahvalnemu dnevu in s tem ob enem koncertu pevskega zbora "Zarja", ki se bo vršil ravno na ta dan 24. novembra v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Prične se ob 4. polpodne.

Pevci in pevke "Zarje" se na ta koncert pridno pripravljajo, da bodo dali posetnikom čimveč prijetnega razvedrila. Tako bodo navzoči lahko rekli, "da, imeli smo res krasen Zahvalni dan!"

Predvajane bodo lepe nove pesmi, posebno pa bo predstavitev O. Zupančičeve pesmi "Zeb-ljariji". Dalje boste čuli pesmi "Južne gavrože", "Toplo nam utriplje srce", "Travniki dehtijo", "Venček dolenskih pesmi" itd. Nastopili bodo tudi kvarteti, dueti in solisti.

V drugem delu pa bo predvajana opera "Kmeta ali meščana" pod režijo Sophie Elersich. V njej nastopijo naši znani dobri igralci in pevci Jennie Fatur, Frank Kokal, Tony Perusek, Andy Turkman in drugi. Več podrobnosti o sporedu pozneje.

Ko bo koncertni del skončan, bomo imeli plesno zabavo. Igral bo prvovrsten orkester. V prizidku nam bodo postregli z jedilno in pijačo natakariji, kuharice in strežajke, da nam ne bo treba skrbeti za večerjo doma.

"Zarja" vas vse vujudno vabi, da posetite ta njen koncert v

čimvečjem številu, da se bomo v veliki družbi temboljše zabavali. Vstopnice imajo v predprodaji pevci in pevke Zarje in kupite si jih lahko tudi v starem poslopu SND. Cena v predprodaji jim je 85c, pri blagajni pa \$1. Vstopnina zvečer samo na ples je 75c.

Torej ne pozabite koncerta Zarje na Zahvalni dan.

— J. Krebel.

Društvo "V boj" št. 53 SNPJ vabi člane in druge na slavnost

Cleveland, O. — Kadar se vozite v vlakih na velike razdalje, slišite porterja jedilnega vagona, ki kliče: "Last Call", pa bodisi k zajtrku, južini ali večerji.

Ravno tako je to zadnji klic — namreč vabilo društva "V boj" št. 53 SNPJ na poset slavnosti v počast 45-letnice SNPJ in pa ob enem v praznovanju 43-letnice društva št. 53, ki si je dalo takrat po neznanju dobre slovnice ime "Uboj".

Četudi imata obe besedi velik pomen, znači beseda "uboj" ubijanje, a ustanovitelji so mislili ne na kake moritve temveč "v boj" proti mračnjstvu in za izboljšanje razmer delavskega ljudstva.

V tem smotru je društvo napredovalo. Ustanovilo ga je dvanajst rojakov, namreč, sestalo se jih je toliko, zato se bi lahko reklo, da je teh dvanajst apostolov, ki so sklenili izvajati v naših vrstah delavski razredni

boj, dalo društvu pravo ime. Sledilo so preroku, ki jih je bodril k temu delu — in začeli z akcijo, ki jim jo je svetoval. Tako se je na severni strani našega mesta to društvo začelo. Takrat je bilo to mesto samosvoje, z imenom Collinwood. In iz male vasi se je res razvil v mestni predel.

Društvo "V boj" je šlo v napore, ne samo v boj, Pa je postalo veliko ter naraslo v članstvu preko številke 640.

Izmed ustanovnikov živita še dva — John Pruznik, ki je označen na čarterju Ivan, in pa Louis Starman, ki je Alojzij. Deset jih je mrtvih — eni tukaj, drugi preko luže. In nato je bilo še veliko drugih članov poklicanih v večnost.

Prerok, ki je pričel oznanjati novo jednobo, ki se je bila pojavila v Chicagu, je dobila ime SNPJ. On je bil v onih dneh že njen član — sedaj leži s pošškodovano, odrezano nogo — in se ne bo mogel udeležiti te proslave, kakor se je vseh prejšnjih obletnic društva "V boj". On je naša stara gorenjska korenina Jože Kunčič, ki je bil nekoč tudi že "ajzenponar" in zavaden socialist.

Da se je to "mrtvorjeno" dete rodilo, je bila zasluga takratne "socialistične zalege", ki sedanjim višjim kom — nikakor več ne uga. Vzlic temu pa je to dete zrastle iz tiste "zalege" v največjega orjaka med ameriški Slovenci.

Torej spomnite se pionirjev, ki so nam zasnovali to organizacijo in jo v najhujših viharjih privedli v uspehe na vseh koncih in krajih.

S čem se naj spominjamo nanje?

S tem, da pridete v nedeljo 13. novembra v Slovenski delavski dom na Waterloo Rd. Ja, kaj pa bo?

Morda ne veste, da je društvo V boj največji delničar SDD.

Konec na 5. strani

Kako se bo Japonska preživljala?

Japonska ima na vsako kvadratno miljo približno 550 prebivalcev — enajstkrat več kot pa jih je na kv. miljo v Zed. državah. Ker pa velik del Japonske sploh ni v nobenem oziru prikladen za obljudenje, je torej "gnječa" v tistih krajih, kjer so pogoji za preživljanje, toliko večja.

Ta velika masa ljudi na Japonskem — nad 80 milijonov jih je — ima po porazu težak problem, kako se preživljati, kajti pred vojno si je pomagala z imperialistično politiko, to je, z izrabljanjem kitajske Formoze, Mandžurije, Koreje, Sahaline in drugih krajev, ki si jih je Japonska osvojila za svoj "življenski prostor". S tem vprašanjem se mora ukvarjati tudi vrhovni komandant okupirane Japonske general MacArthur.

Joško Oven:

RAZGOVORI

Konvencija CIO v Clevelandu je razgalila pred ameriško publiko vso tragedijo tukajšnjega unijskega gibanja. Da ne bi zastali za buržvaznimi "red-baiterji", so se desničarji pod vodstvom Walterja Reutherja podvzeli "očistiti" CIO rdeče nevarnosti. Posledica — unija električarjev, ki ima nad 400.000 članov, je izstopila, in to še predno je bila izobčena.

Crta iz CIO je bilo tudi več drugih.

Ta siloviti napad na takozvane levičarske unije je presenetil celo naše buržvazne dnevnike. Uvodnik v Chicagu Daily News je omenil med drugim, da je to (izobčenje) morda kazen za sodelovanje, ki so ga ("rdečkarke unije") vršile v pomoč oziroma v kampanji progresivne stranke v prid Henryja Wallacea.

Eno je gotovo: desničarji in to še posebno katoliška struja, je danes na krmlu CIO.

Na listi grešnih unij v CIO je tudi organizacija krznarjev (Fur Workers Union). Spominjam se — bilo je pred okrog desetimi leti, ko sem bil na konvenciji unije krznarjev, v katero pripadam.

Takrat je bila ta unija še v AFL. Slednja je bila v vseh radikalnih unijskih krogih smatrana za skrajno reakcionarno, in to po pravici. Pojav CIO je nam bil vsled tega vsem naprednim unijskim delavcem v veliko radost in postal je dinamična sila. V naši krznarski uniji so prevladovali progresivci — ljudje iz stare socialistične šole — in umevno, sklenili so prertrgati svoje stare zveze s AFL in pristopili v CIO. Ne bom pozabil zlepa navdušenja, namreč manifestacije ob predlogu, da naj se ločimo od AFL ter pristopimo v CIO.

Vse to je sedaj zgodovina. Najžalostnejše poglavje v sedanjih borbi je, kdo bo postal nekdo v tej ali oni uniji in kako se bi izobčene čimhitreje uničilo.

Delavstvu, ki je že itak brez vsake politične moči, taki pojavi gotovo niso v korist. Res je tako, kot pravi stari znani pregovor: "Kogar hočejo bogovi pogubiti, ga najprvo udarijo s slepoto". To velja za posameznike in za skupine.

Iz poročil o obisku indijskega premierja Nehruja je bilo razvidno, da našim državljanom ni uspelo pridobiti ga na našo stran v "mrzlo vojno" proti Moskvi. Ne le da je Nehru naravnost dejal, da se Indija ne bo umešavala v borbo med Zed. državami in Sovjetsko zvezo — poudaril je tudi, da bo v nji nevtralna. V svojem govoru v Chicagu je Nehru poudarjal tudi na socialne stvari, za katerimi stremi njegov režim in v njegovih besedah je bilo proti reakciji izrečeno toliko resnice, kakršne iz ust katerega velikega državnika že dolgo nismo slišali. Mislim, da so njegove izjave odprle oči mnogim ljudem.

Pred tedni sem si nabavil nekaj novih knjig, med njimi Guntherjevo "Behind the Curtain", Walter Durantyjevo "Stalin & Co." in knjigo generala A. Guillaume "Soviet Arms and Soviet Power".

Vse tri — posebno še Guntherjeva — so res zanimive. Gunther pripoveduje v svoji knjigi, o svojem potovanju po vzhodni Evropi. Bil je tam letos pomlad. Piše zelo objektivno. Razmere slika s svojega vidika pravično in stvarno.

O Jugoslaviji, kateri je posvetil skoro sto strani, se pohvalno izraza, dasi naglašata tudi njene potrebe, ki jih je opazil. Več o tem prihodnjik.

"Soviet Arms and Soviet Power" je knjiga, ki jo je napisal Francoz Augustin Guillaume. On je med vojno poveleval diviziji francoskih prostovoljcev na vzhodni fronti (v Rusiji). Njegovo knjigo je izdala Infantry Journal Press v Washingtonu. Bilo bi več kot prav, ako bi jo prečitali vsi ti naši širokoustni vojni hujšaki, kateri hočejo na vsak način vojno s Sovjetsko zvezo.

V tej knjigi avtor natančno opisuje strašne poraze, ki jih je doživela nemška armada na sovjetskem ozemlju in kako je bila korak za korakom obkoljena ter uničena. Ni pa prijetno čtivo za one nove Napoleone,

ki bi šli radi znova v Moskvo.

Zgodovina Mehike

(Nadaljevanje)

Victoriano Huerta, ki je s pomočjo ameriškega poslanika Henry Lane Wilsona zlezal na mehiški predsedniški stolček, je v začetku čutil, da sedi na vulkanu. Če tudi so njegovo vlado priznale razne evropske države, med njimi Nemčija, Anglija in Španija, se je vendar republikanska Taftova vlada v Washingtonu obotavljala priznati vlado tega krvnika. Predsednik Taft je vso to stvar prepustil njegovemu nasledniku Woodrowu Wilsonu, kateri je nekaj tednov pozneje prevzel vlado. In ne samo to. Na vseh krajih Mehike je zagorelo — in komaj je minilo mesec dni, so že razne armade takozvanih constitucionalistov pod poveljstvom generalov Carranza, Obregona, de la Huerta, Callesa itd. bile na poti proti glavnemu mestu Mehike. Vkljub vsej pomoči od cerkve, tujega kapitala in veleposelnikov je ostal Victoriano Huerta na krmlu samo sedemnajst mesecev. To je ravno mesec dni več kot je bil na krmlu Francisco Madero. Ali glavna sila, katera je potisnila tega krvnika iz predsedniškega sedeža je bil novi predsednik v Združenih državah, Woodrow Wilson. Prvo njegovo delo je bilo odpoklic Lane Wilsona iz poslaniškega mesta v Mehiki. Priznanje je zavrnil iz treh razlogov: Prvi radi umora predsednika Madera, drugič ker ni bilo svobodnih volitev. Tretjič ker se je Huertova oblast razširjala samo na malem kosu Mehike.

Ker ni mogel Huerta dobiti niti čenta posojila od ameriške vlade, se je obrnil v Evropo. Tamonjji bankirji so mu posodili šestnajst milijonov pesov, kajpada na visoke obresti. Čim bližje so prihajale konstitucionalne armade, temvečja je bila njegova strahovlada.

Dne trinajstega marca 1913 je ušel iz zapora v Texasu naš stari znanec Pancho Villa. Prepovedal je reko Rio Grande, zbral takoj precejšno število svojih prijateljev ter začel jemati mesta. Ni bilo dolgo ko je poveljeval večji armadi kot kdaj prej. Huerta mu je ponudil svoto sto tisoč pesov in mesto divizijskega generala če pristopi na njegovo stran. Pančov odgovor je bil: "Zapij tisti denar na žganju (Huerta je bil velik pijanec), jaz ga nočem! Kar se tiče tvoje šarže — je pa moja večja. Jaz poveljujem svobodnim ljudem!"

V jeseni leta 1913 je ameriški državni departament obvelil svoje državljane naj zapuste Mehiko. Prišlo je tudi do boja med huertisti in ameriški morharji v Tampicu. In ko se je malo zatem neka nemška ladja približala pristanišču Vera Cruz s polnem tovorom strojne in drugega orožja za Huertovo armado, je Woodrow Wilson poslal ameriško bojno mornarico v Vera Cruz, da zavzame to mesto in prepreči vsak donos

Konec na 5. strani

Tole mi ne gre v glavo?

Kako to, da se sedaj velike unije in delodajalci med sabo v svojih sporih najlažje pobotaje šole ko jih kdo oboje zastraši s "komunisti", to mi nikakor ne gre v glavo! Kaj pa, če bi "komunistov" ne bilo, kako bi se Philip Murray ter jeklarski magnati potem mogli spopadati?

PRIPOVEDNI DEL

Miško Kranjec:

Fara Svetega Ivana

ROMAN

(Nadaljevanje.)

Soba je bila velika, a prazna, v primeri s podstrešno Čilenško-vo brezupna. Stara postelja, z deskami na dnu, je bila pokrita s slamo. Omara je bog ve na kak način izgubila dve nogi, miza je imela eno dodelano. Stoli so tako škripali, da si človek ni upal sesti nanje. To je bilo vse. V kuhinji je bil razbit štedilnik, poleg pa ena sama klopica za posodo. Ko sta Korenova — Šmon je bil dal po nekem fantiču prenesti njuno prtljago sem gor — padla v to sobo, se ju je lotil popoln obup in Zofija je odločno povedala, da v tem brlogu ne bo stanovala. A Koren je bil popolnoma nesposoben, da bi vsaj malo uredil to razbito ladjo.

Pri tem se je Šmon izkazal pravega mojstra. Teden dni se je ukvarjal s tistim, nad čimer sta Korenova tako naglo obupala. Slama v postelji je ostala sicer slama, a Šmon je prinesel svoja dva prta in z njima lepo po vojaško pogrnul posteljo in jo nato prekril z odejo. Popravljen je stolo, da niso več škripali, popravljen je omaro, uredil štedilnik. Ne le to. Prazne, hladne stene je okrasil z umetnimi, po kmečkih rokah narejenimi rožami. Vmes je razveselil podobne šolskih učencev, ki so nekatere bile kar lepe. Mizo je pogrnil in v lončič vtaknil rože.

Ko je bilo vse urejeno, se je Zofija nekoliko pomirila. Morala bi priznati, da se mu je res posrečilo iz umazanega brloga napraviti sobo vsaj za prvo silo. Toda Šmona je sovražila in ga ni hotela niti videti. Zares, kar upiralo se ji je, ko je le videla njegovo senco. To sovražstvo je bilo brez pomena. Ako bi se uprla, bi morala na ulico, na dež.

On sam pa, se je zdelo, se ni mnogo zmenil za njeno sovražstvo. Rekel ji je:

"No, Zofija, salon to sicer ni, za silo pa soba je. Če bi imel denarja, bi bilo seveda drugače, kljub temu, da me tako sovražite. Od vas mi je tudi to drago!"

Cepprav je bil njen in njun gospodar, se ni izkazal oholega, niti se ni nedostojno vedel pred Korenom. Samo enkrat jo je, ko sta bila sama, nenadoma prijel za roke od zadaj in poljubil na vrat. Iztrgala se mu je iz rok in ga divje pogledala.

"Veste kaj?" je zaklicala, "če mislite, da smete, kar se vam hoče, se motite! Tudi v javni hiši ima ženska mir, kadar ga hoče sama!"

Gledal jo je mirno, z nekim nasmehom, nato pa odvrnil: "Nihče vas ne premerja z ženskami iz javne hiše. Rad bi pa videl, da mi poklonite vsaj ma-

lo prijaznosti. Ne bo vam žal, verujte mi. Šmon zmora marsikaj! Vem da me mrzite, ker mislite, da vas izrabljam. Pa vam povem, da sem vas ljubil že od prvega dne, ko sem vas zagledal. Samo vi niste hoteli videti in pokloniti Šmonu prijazno besedo!"

"Gnusite se mi!" je odvrnila.

"Tem slabše za vas. Če bi bili iz ljubezni moja, bi se sebe bolj spoštovali. Ne očitam vam in neumno je, da o tem govoriva. Rajši bi vam pripovedoval o vaši lepoti, kako samo na vas mislim in kako je naposled škoda, da boste tu zginili, ko bi lahko šli v svet. Vas bo Sveti Ivan ubil; niste bili rojeni za te kraje. Pa se trapite z neumnimi in lažnimi sanjami, da boste nekoč spet živeli, kakor ste na Dunaju. Varate se! Ta z bujno fantazijo preobloženi Koren je za vas bog! V resnici pa je navaden slepar, in škoda, da se sploh ozrete po njem. Ne samo, da ne zna najti stanovanja, še opremi vam ga ne zna. Ko bi mu jaz prinesel preprog, bi bilo! On zna samo prišepetavati, kakor je rekel o njem Klemenc, in z aktovko hoditi po svetu, krompirja pa ne zna olupiti! Poginili boste ob njem. Varajte se, kakor se vam zdi. Jaz pa vem, da bi se vi ne selili v to luknjo z njim, ako bi vam bilo deset let manj. Obožujete ga, ker vam zna lagati o bajnih honorarjih iz Londona, krompir in moko pa mora vendarle priskrbeti Šmon. In tudi drugo bo mogel Šmon, vse, kar boste rekli. Seveda, če boste rekli. Tako je, Zofija! Če bi me pa ljubili, bi mi ne bilo treba reči. Ker Šmon je praktičen mož. Dobro ve, da je kranjska klobasa več vredna kakor še tako velik honorar v Londonu. In Šmon ve, da ženska potrebuje svilenih nogavic, ker nima nog samo zaradi hoje, ampak tudi zaradi lepote, pa si tako ne more obuti vnuč, dasi so te bolj tople. Jaz vem, da ženska potrebuje lepega perila, oblek, klobukov, pudra, dišav, lepih čevljev in še sto drugih stvari, samo neumnih sanj je. Tako, draga Zofija, zdaj pa malo premislite o tem. Iztrepite se že. Korenova zvezda je zašla in nebo nikdar ne zaide.

— Neumno je, da vam moram pripovedati stvari, katere vaš ženski razum kaj lahko sam dojamem. Ne trapite se, da ste mu žena. To vsi vedo, da ni res, vi pa še najbolj. Pa je zato neumno, da bi morali zaradi njega in še z njim poginuti in prav tu pri Svetem Ivanu. Zanj od tod ni več poti, verujte mi, da je ni. Za vas pa je še vedno ostala! Malo premislite moje besede in videli boste, da Šmon prav misli! Zbogom!"

Dotaknil se je njene roke kakor nekdanje čase in jo nato poljubil. Šele potem se je spomnila, da bi mu ne smela dovoliti. Pa je bilo že prepozno.

Stoječ ob oknu je videla, kako je zavil po klancu proti Svetemu Ivanu.

In vendar ga je morala sovražiti, že zato, ker je tako surovo razbil ves njen sanjavi svet, pa jo sunil v resničnost!

ŠMONOVSTVO

"Pošmonite se in boste nadmodrili Šmona," je rekel Klemenc Korenu s posmehom. Koren tega stavka ni mogel pozabiti. Cutil je dobro, da Klemenc s tem ni obsodil samo Šmona, marveč tudi njega — Korena in da je Klemenc povedal veliko resnico. Sploh je Koren opazil, da je Klemenc z ljudmi različno govoril. Medtem ko je učiteljem ali ljudem povedal vse preprosto, kratko in prijateljski, je z njim "modroval", toda tako, da je kaj rad vlačil na dan sofizme, pri čemer je bilo mnogo resnice. Vendar je z njim, vsaj zadnje čase, resno govoril. Vse drugače kakor s Šmonom, katerega je po navadi neusmiljeno udaril. In nedavno je temu naravnost povedal, naj se ne spušča v nikake debate, ker je to pri njem navadna domišljavost. Šmon je prej ni imel ugleda pri učiteljih, kar pa ga je Klemenc nekajkrat ostro napadel, je izgubil vse in se je tudi sam čedalje bolj oddaljal od družbe.

Ni pa bil Šmon brez moči pri Korenovih. Nasprotno, zdelo se je, da je posledaj posvečal vso svojo pozornost prav njima, dokler si ju ni docela zaslužil, pri čemer je Koren v svoji bedi in nemoči moral prikrivati vso ogabnost dogajanja. In če ni hotel, da bi z Zofijo poginila, tedaj je moral to početi. Zakaj, če si je Koren prej še tako pomagal mimo Šmona in se le v skrajni sili zatekal k njemu, sta bila zdaj prepričana na milost in nemilost njegovi samovolji. Nihče pri Svetem Ivanu se ni več zmenil zanj. Odkar sta se preselila na tisti vrh, so se vsi nekako oddahnili: kakor bi več ne čutili do njiju nikakih dolžnosti, kakor bi se bila sploh izselila iz fare. Ne samo, da jima je Šmon priskrbel streho, posledaj je vsak grizljaj kruha bil dar Šmonove volje, medtem ko Koren ni znal priskrbeti sploh nobene stvari, tako neobglen je postal.

A za Korena je bilo najbolj grenko, da se mu je Zofija odmakala. Šmona sicer ni ljubila, še vedno se ji je gabil, a je postala do Korena hladnejša. Koren je vedel, zakaj ta njen hlad: ne samo da jo je bil prodal, ne samo da je ni znal braniti pred Šmonom. Zofija je vedela, da za sleherni kosček kruha skrbi Šmon, ne pa Koren. Koren je znal sanjati, obljubljati, "krompirja pa ni znal olupiti, še manj ga priskrbeti", kakor je bil rekel Šmon.

Treba se je "pošmoniti", zakaj Šmoni resnično nikdar ne propadejo.

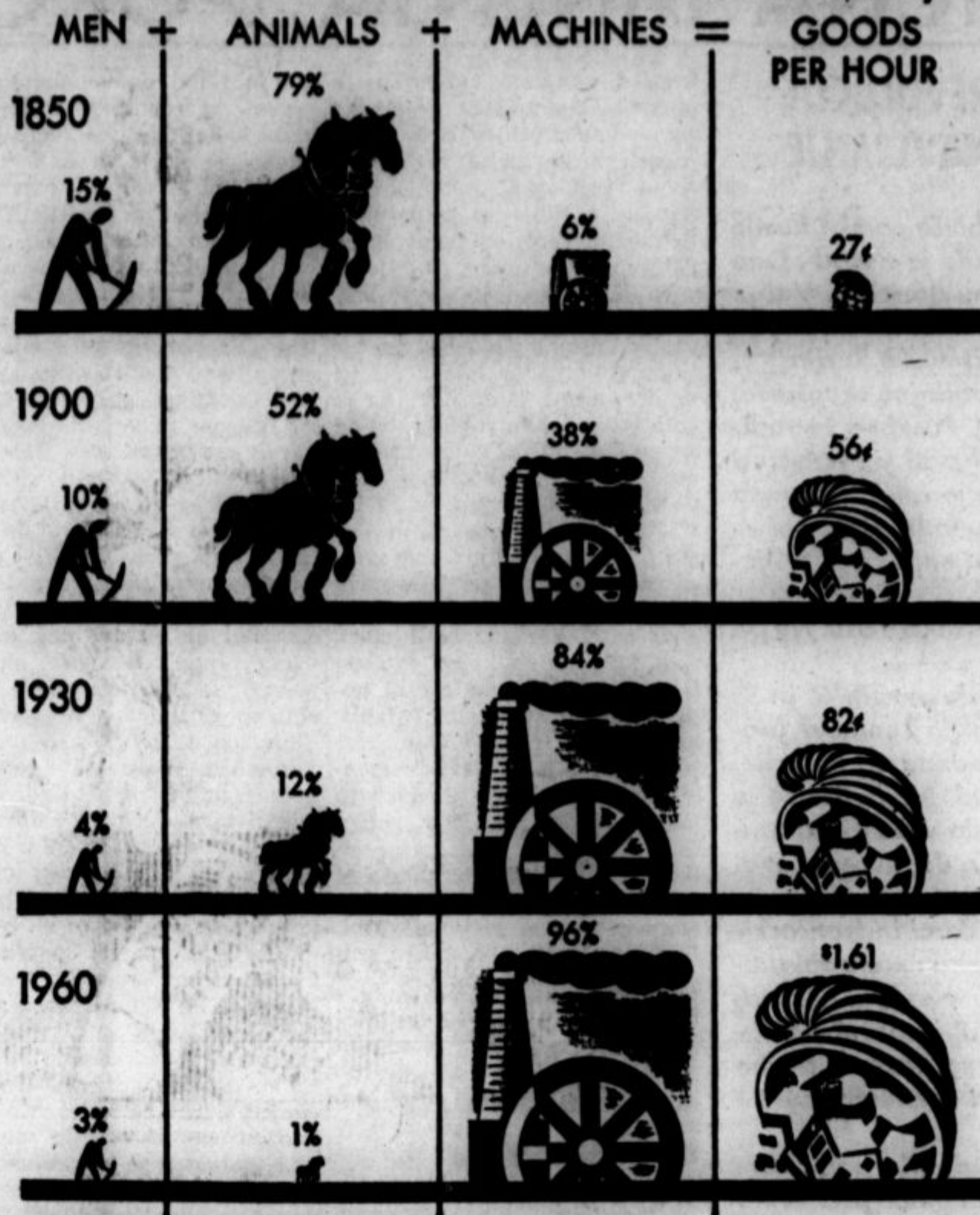
Toda kako? Kaj je bistvo tega "šmonovstva"? Koren se ni nikdar gnil za kako idejo do skrajnosti. Stari šusteršičev je sicer nosil v svoji glavi neke politične koncepte "o gospodarsko enotnem Podonavju", "o katoliški državi z raznimi narodi", kjer ima glavno vlogo meščanstvo kot nosilec kulture, pa bi se pri tem sprijaznil tudi z republikansko obliko vladavine, toda za take ideje se Koren ni gnil kot strasten privrženec, pač pa, ker je bil prepričan, da bo tako in bo potem on prišel na račun. A za idejo samo bi Koren ne potočil ene same solze, kaj šele prelil zanj kapljo krvi.

Vse te svoje ideje je prinesel s seboj k Svetemu Ivanu in mešetaril z njimi med učiteljskim, ne da bi bil sprevidel vso neskladnost sveta s tem mišljenjem, ko je med ljudmi v Slovenskih gorah tedaj šel val hitlerizma, in na sen "o gospodarsko enotnem Podonavju" ali "o katoliški državi" ni nihče mislil.

(Dalje prihodnjic)

PROLETAREC je delavski list za misleče čitatelje.

MACHINE POWER The Secret of Productivity

Z UPRAVNIKOVE MIZE

Anton Udovih

V prejšnji številki smo na kratko poročali o konferenci Prosvetne matice, ki se je vršila 30. oktobra v Milwaukeeju. Zbrali smo se v Reberniškovi dvorani in obisk je bil zelo dober. O zborovanju samem je bilo že poročano in še več bo v zapisniku in mogoče v dopisih. Razporeditev je bilo dobro na zborovanju in na kosilu in potem, ko smo še ostali skupaj, predno smo se razšli. "Najsrečnejši" pa je kajpada bil izmed nas vseh Jacob Rožič, tajnik društva št. 764 SNPJ v Milwaukeeju. On je namreč "zadel" radio, za katero smo se trudili s knjižnicami, katere sem omenjal.

Ako se upošteva, da smo s tem delom (s knjižnicami) precej pozno pričeli, je vendar ta akcija zelo povoljno uspeša. Največ knjižnic je razpečala Angela Zaitz. Izmed posameznikov pa jih je največ prodal John Turk — to je naš "northsajdčan" ter agilen sodelavec. Imena vseh bodo priobčena čim bo odbor pregledal vse ter sestavil poročilo.

Na konferenci mi je pri tem delu pomagal John Morsi st., tajnik društva št. 86 SNPJ, za kar se mu zahvaljujem.

Ko smo se podali na pot na konferenco v Milwaukeeju, sem mislil, da bom imel mnogo priložnosti za pogovore z našimi ljudmi, posebno z zastopniki, ki so bili navzoči. A žal, ni bilo časa. Kolikor ga je bilo, je brzo potekel. Komaj smo se utegnili drug drugemu reči "hallo" in pa "gudбай".

Zelal sem si napraviti boljše spoznanstva, a vzame ti nekaj minut to, ono in tretje in pol dneva je proč. Tako se niti z našim zastopnikom Louisom Barborichem nisva mogla pomeniti toliko kolikor bi jaz rad — a privedel pa je predme Ivana Jermana, s katerim sva znanca in prijatelja iz stare domovine. Nisva sva se še videla od božica 1920, torej še nobenkrat od kar sem odšel po prvi svetovni vojni iz starega kraja. Umerno, da sva precej pokramljala. A popoldne smo se odpeljali nazaj v Chicago, kjer je nas za tisti večer čakalo še mnogo dela.

Srečni dobitnik radia me je "potrital" tudi za kosilo in seveda sem mu rekel "boglonaj", zato. Naj k temu omenim, da je Jacob Rožič kupil celo knjižico — stala ga je pet-dolarjev in vrh tega je pomagal druge oglašati. Zato mu ni bil tega dobitka prav nihče "nevoščljiv". Zdaj pa naprej s tedenskim

poročilom, ki bo to pot bolj kratko.

Los Angeles, Calif.: Mitzi Shere je obnovila naročnino.

Pueblo, Colo.: John Stonich je poslal pet obnovljenih naročnin in prispeval listu v podporo \$3.

Hinsdale, Ill.: Josephine in Andrew Potočnik sta prispevala listu v podporo \$2.

La Salle, Ill.: Anton Udovih je poslal naročnino za Vinca Trdin.

Cicero, Ill.: John Rayer je obnovil naročnino, katero je izročil Donald J. Lotrich.

Beech Grove, Ind.: John Trecek je obnovil naročnino in prispeval v tiskovni sklad \$2.

Detroit, Mich.: Josef Korsic je poslal pet naročnin, prispevke v tiskovni sklad od Josepha Smoltz \$2, in Jos. in Anna Koss \$2. Ob enem je poslal še eno glasilo v koledar prihodnjega letnika, za društvo 677 SNPJ, ter vsoto za vse do zdaj prejete oglase. Ob enem je naročil 15 izvodov koledarja letnika 1950. Želi pa, da bi ga prejel saj malo pred božičem. To vsi želimo in delamo na tem, da bi prej izšel. Vse drugo je v redu in hvala za trud.

Red Lodge, Mont.: Tom Tauchar je obnovil naročnino in prispeval listu v podporo 50c. Poslal K. Erznosnik.

Cleveland, Ohio: Anton Jančič je poslal pet novih polletnih naročnin, eno celoletno novo, in eno obnovljeno, skupaj sedem, ter prispeval listu v podporo od Franka Majcen \$2; dalje štiri čestitke v koledar in tri nadaljne oglase. Malo ga skrbi, da ne bo koledarja o pravem času. Nas v uradu tudi skrbi, ker vemo, da ga vsi želijo dobiti pravočasno. Jaz bi jih že rad razposiljal; le potrpljenje; saj čas hitro beži in kmalu se mi bo želja izpolnila.

John Krelb je poslal sedem naročnin in znesek zanje, kakor tudi prispevek v tiskovni sklad, od Jacka Obed \$7, od Josepha Jauch \$2 in trije prijatelji \$2. Skupaj prispevkov \$11.

Andy Gorjanc je poslal listu v podporo \$3. Ob enem želi, da bi mu poslal knjigo Ameriški Slovenci. Mi jih nimamo v zalogi. Dobil pa sem en izvod od Philipa Godina, že malo obrabljen sicer, pa še dobro ohranjen, s katerim sem mogel postreči omenjenemu, ki ga ima namen poslati v staro domovino, ker bodo študirali o ameriških Slovencih.

Prijatelj iz Clevelanda je obnovil naročnino zase in za Leo

za v koledar, in prispevek listu v podporo od Franka Mačka iz Moon Runa \$1, in Jacob Ambrozič \$2, kakor tudi znesek za vse oglase.

Renton, Wash.: Fred Medvešek je poslal naročnino za Vincenca Chrne in za Jacka Pavelc.

Milwaukee, Wis.: Jacob Rozic je naročil Proletarca Jacku Schmutzu na poskušnjo in prispeval listu v podporo \$1.

West Allis, Wis.: Louis Zajec je prispeval listu v podporo \$2.

Cleveland, Ohio: John Strančar je poslal članarino \$12.00 Prosvetni matici za društvo 312 SNPJ.

Chicago, Ill.: Ko sem to kolo no pisal, sem prejel od glavnega tajnika SNPJ Fred A. Vidra oglas za v koledar, celo stran kot običajno.

Chicago, Ill.: Izvedeli smo, da sta naš naročnik in prijatelj John Hujan ter njegova soproga odprla gostilno na 2214 W. 23rd Place. Želimo jima obilo sreče. Račka na vodi!

Sporočeno mi je bilo, da naš bivši hotelir Paul Berger in soproga odideta spet na jug, to je v Florido — v Fort Pierce, R. 2 Box 179. Naj se pazita, da ju sonce preveč ne ožge; ob enem nam Paul včas sporoči, kako vpliva nanj tamošnja klima, kako se tam živi, in kakšne ugodnosti ima človek v onem kraju. Mogoče bi še kdo drugi šel tja, ko bi kaj več vedel o tem. Včasih smo peli "Mrzla jesen že prihaja, gredo ptičke 'z tega kraja", zdaj pa ne gredo same ptičke, gredo tudi drugi — kdor more.

Andrew Spolar, tudi hotelir iz Chicago, mi je poslal svoj novi naslov. Glasi se, Albion Inn Hotel, Cortez, Florida.

Jugoslavija: Iz Srbije sem dobil pismo od rojakinje Milene Bisič iz kraja Poročin. Želi, da bi ji poslal naslove slovenskih listov iz Clevelanda in iz Buenos Airesa v Južni Ameriki, ker bi rada izvedela za svoje sorodnike s pomočjo teh časopisov. Ob enem prosi, če bi ji mogel poslati kaj stare obleke, čevljev, moke. Obžalujem, da ji jaz osebno ne morem nič pomagati, ker jih imava z ženo 26 oseb v domovini, ki naju prosijo pomoči in katerim tudi pomagava kolikor mogoče, ker to so najni bratje, sestre in njih družine. Dopisnica je doma iz Vrhnike pri Ljubljani, deklisko ime Brenčič. Mogoče je kje kak Vrhnčan, da bi ji mogel pomagati. Naslov je Milena Bisič, fabrika štofa Poročin — Srbija, Jugoslavija.

Chicago, Ill.: John Mihelich se je oglašil v uradu, obnovil naročnino in prispeval v tiskovni sklad \$1.

Od Jennie Volka sem prejel knjižico in za dva \$ oglasov nji.

To bo vse za danes.

CLEVELAND, OHIO

"SVET BREZ SOVRAŠTVA"

DRAMA V TREH DEJANJH

Spisala Mira Pucova

Vprizoritev pod pokroviteljstvom društva V BOJ št. 53 SNPJ.

datum: NEDELJA 13. NOVEMBRA

PROSTOR: SLOVENSKI DELAVSKI DOM

Waterloo Rd. Pričetek ob 3:30 popoldne.

OSEBE:

ŠPELCA	Jennie Urban
MARIJA	Josephine Spendal
SVETLOVKA, njena tašča	Mary Rant
MIMA	Lydia Platt
DR. SILVA PREMK	Josephine Gregorič
ROZKA	Helen Krišnik
KOLONELOVKA	Frances Kapel
MOJŠKERCA	Mary Jurca
VOJDA V ZAPORIH	August Platt
STRAŽNIK ŠT. 1	Math Fink
STRAŽNIK ŠT. 2	Herman Grebenc

REŽISER N. N.

Sufler Mike Gregorič. — Masker Louis Kaferle. Godi se za časa nemških okupatorjev v Sloveniji, v drugi svetovni vojni. Vsa tri dejanja se vrše v ljubljanskih političnih zaporih.

GOVORNIKA:

Joseph Culkar, gl. predsednik SNPJ.
Vinko Knol, jugoslovanski konzul v Chicagu.

PRISTOPAJTE K

SLOVENSKI NARODNI PODPORNJ JEDNOTI

USTANAVLJAJTE NOVA DRUŠTVA. DESET ČLANOV(IC) JE TREBA ZA NOVO DRUŠTVO

NAROČITE SI DNEVNIK

"PROSVETA"

Naročnina za Združeno državo (izvzemši Chicago) in Kanado \$5.00 na leto; \$4.00 za pol leta; \$2.00 za četrt leta; za Chicago in Cook Co., \$9.50 za celo leto; \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.

Naslov za list in tajništvo je:

2657 SOUTH LAWNDALE AVENUE
CHICAGO 23, ILLINOIS

KRITIČNA MNENJA, POROČILA IN RAZPRAVE

PO 32-LETIH BOLJEŠEVIŠKE REVOLUCIJE — NJENE POSLEDICE IN PRESNAVLJANJE

(Konec s 1. strani)

Od leta 1917 je steklo iz rek bivše carske Rusije veliko vode. Volga ni več parajta, kdo je v vladi. Ona teče po svojem toku. Toda vzlic temu današnja Volga ni več tista kot pa je bila pod carizmom. To je reka modernizirane, revolucionarne, boljševiške Rusije.

Ko so boljševiški razgnali ustavodajno skupščino, se je zražal ves demokratski svet. Posebno še radi tega, ker je Leninu kajzer pomagal priti v Petrograd (sedaj Leningrad). A Nikolaj Lenin je imel zasnovan svoj načrt — in posledica je bila uspešna boljševiška revolucija, ki je stala bržkone več življenj in več trpljenja kot katera koli druga.

Dvaintrideset let je bilo nekoč kratka doba. Ne pa sedaj. Saj dogodki kar brze!

V Moskvi so v govorih in na slavnostih 6. in 7. novembra poudarjali, kako je bila po Leninovi proglasitvi Sovjetske zveze Rusija napadena od Francije, Anglije, Zed. držav, od Japonske itd. Najboljše se je v boju z boljševiški četami obnesla v Sibiriji armada čeških prostovoljcev. Toda o tem sedaj ne govoriti ne v Moskvi, ne v Pragi.

Ameriške čete, skupno z angleškimi in francoskimi so hotele z oboroženo intervencijo to revolucijo uničiti. Vnanji ministri takratnih zapadnih velesil so zgradili cordon sanitare vse okrog USSR — pa ni pomagalo. Ograja se je podrla, dasi ne na povsem časten način, vsled kratkotrajne zveze med Kremmom in Hitlerjem.

Sovjetska zveza je v tej dobi dobila pod svojo okrilje vse dežele, ki jih je prej car imel pod svojo oblastjo, in še veliko več. Ves Balkan je pod njenim vplivom, uštevši Jugoslavijo, vzlic njenemu sporu s Titom. In ima Čehoslovaško ter vzhodno Nemčijo.

Najvažnejše v tem razvoju pa je, da je sedaj prvenstvena sila v Aziji. In še skoro vsa Kitajska je pod oblastjo komunistične (agrarne) revolucionarne armade.

Torej so imeli v Moskvi 6. in 7. novembra res vesel praznik. V Washingtonu pravijo, da niso nič v skrbeh radi tega, ker mi imamo prvenstvo v atomskih bombah.

KOMENTARJI

(Konec s 1. strani)

Kanade odšlo tja nekaj aktivnih prvakov delavskih organizacij.

Jugoslovanska vlada se je torej zelo pobrigala, kako bi si dobila v tej borbi s kominformom čimveč prijateljev na način, da jo razne ugledne osebnosti obiščejo in potem ugodno delujejo zanje. V poročilu v omenjeni številki "Novega lista" ni omenjeno, da je šel tja z isto skupino pomožni urednik Prosvete, Milan Medvešek, in da je bila tam na potovanju Josephine Zakrajšek iz Clevelanda ter bržkone več drugih, med njimi Anna P. Krasna. Tudi glavni odbor SNPJ se je odzval vabilu ter poslal v Jugoslavijo Mary F. Frasnika iz Pennsilvanije. Toda ob enem je sklenil, da bo njene potne stroške plačala Jednota. Z obiska v Jugoslaviji pa sta se že precej časa tega vrnila najprvo Janko N. Rogelj in potem Louis Adamič. Na razna predbacivanja je Janko Rogelj izjavil, da je bil tam na svoje stroške. Adamič pa je študiral situacijo v Jugoslaviji v svrhu, da napiše nekaj knjig o nji. Vsi ti obiskovalci lahko oblastim v Jugoslaviji pomagajo z nasveti.

In pisec upa, da bodo kaj storili tudi glede tako neredne pošte. Cvetko Kristan, znan jugoslovanski zadržni funkcionar, je nam nedavno pisal, kako neredno prihajata tja Proletarec in Prosveta. Potoži se tudi, ker se naslovencem tudi naš Družinski koledar neredno dostavlja. Veliko je torej stvari, o katerih se ti gostje v Jugoslaviji lahko poučijo in tudi kaj store, da se jih izboljša, kjer mogoče.

Pisec te kolone je bil v starem kraju s svojo ženo l. 1938. Potoval je mnogo po raznih deželah in imel o svojih vtisih in skušnjah potopis, na katerega je še sedaj ponosen. In dasi mu ni za njegovo pot nihče prispeval ne tukaj ne tam niti nikoli, jih je vzlic temu velikokrat "slisal", da je bil tam na stroške "delavskih žuljev". To se je zgodilo že tudi marsikateremu drugemu narodnemu delavcu. Ker so ljudje pač ljudje, ki radi kaj rečejo — v dobro ali v slabo, bo nedvomno prilično kritike tudi o sedanjih obiskih. Oziroma jo je že sedaj.

Jože Menten iz Detroita je bil povabljen v Jugoslavijo za sve-

tovalca v njenih avtomotivnih obratih. Odpotovala sta tja z ženo — kakor piše v Prosveti, je jugoslovanska ladja "Topusko" iz newyorškega pristanišča in dospela v Reko po 26tih dneh na morju. Torej sta potovala po polzevo, kakor mnogi priseljenici v to deželo pred 40 ali 50 leti. Skoda, ker se nista ravnala po vzgledu drugih povablencev ter rajše vprašala za letalo, ali pa za brzoparnik. Jože piše, da je tisto ladjo dobila Jugoslavija od Nemčije na račun vojne odškodnine, da so bile vse kabine — 36 po številu, pokvarjene, a so jih v Jugoslaviji prenovili, da so stroji slabi in trošijo 9 ton nafte na dan (kar je po njegovem mnenju mnogo preveč) in to se godi zato, ker so stroji stari, radi tega vedno kateri "zakašlja". Joe piše, da so zaradi popravljenosti stali sredi Atlantika en dan in tri dni v Gibraltarju. Tako se je ta novi svetovalec nove Jugoslavije že na morju poučil, da bo imel tam veliko dela. Da bi se, je vrnil nazaj veliko bolj zadovoljen kakor se je, ko je šel tja v industrijske namene po prvi svetovni vojni. Imel je vseeno srečo, ker pripeljal je nevesto s sabo.

Tudi dr. Zaletek, ki ordinira v Chicagu, je bil letos v starem kraju. On je čudak svoje vrste. Zelo rad govori. Med prvo svetovno vojno je bil zdravnik v Franc-Jozefovi armadi. Na sedanjem obisku se je posebno postavil z obljubami. Baje da je raznim skupinam obljubil poslati iz Amerike stvari, ki bi stale tisoče dolarjev, med njimi tudi linotipe. Ko se je vrnil v Chicagu, je SANSU sporočil, kaj da tam žele in jim je obljubil in bi rad, da se jih ustreže. SANS se seveda na take obljube ni mogel ozirati.

George S. Wuchinich je imel v drugi svetovni vojni v ameriški armadi čin kapitana. Dodeljen je bil inteligenčni službi. Splošni ljudski in armadni jezik jo označuje za špijonažo, a se ne glasi častno, zato jo uradno označujejo v raznih deželah z bolj dostojanstvenimi imeni. Kapitan George piše kolono "Keep America Free". Nekaj njegovih člankov je priobčil tudi Proletarec in Prosveta. V zadnjem članku, ki ga je nam poslal (datiran v Pittsburghu), se togoti nad vsemi, ki so obiskali Tita od kar je v boju s Kominformom. Omenja pri tem posebno Adamiča, angleškega levica čarškega poslanca Konni Zilliacusa, kiparja Jo Davidsona, Wm. Galmora in Zlatko Balokoviča. Pravi, da o tem zadnja beseda še ni izrečena. Dokler je bil Tito še ljubljenec Kremlla, je bilo to za Wuchinicha vse v redu, kajti obiskovali so ga do takrat med drugimi tudi člani uredniškega štaba hrvatskega "Narodnega Glasnika" in srbske "Slobodne Reči". A sedaj pa je Tito "izdajalec", enako Kardelj in vsa "njuna klika". V omenjenem članku Wuchinich pripoveduje, kako je prihajal med vojno h partizanom v Jugoslavijo — a da Tita ni nobenkrat videl; kako je bil od ameriške tajne vojaške službe pošiljan med jugoslovanske begunce v Egipt. In kako mu je bilo med vojno izročeno pismo takratnega ubežnega ministra Mihe Kreka v Londonu, da ga odnese Titovemu zaupniku Josipu Vidmarju v Slovenijo. George prizna, da je bilo pismo čisto nedolžno, navaden običajni pozdrav. Toda sedaj se mu je decela posvetilo. Pismo je bilo nedvomno šifrirano — namreč, Krekove besede so pomenile zanju čisto nekaj drugega kot pa za navadne ljudi, ki bi ga brali. Torej dokaz: Miha Krek, Vidmar in Tito so si bili že takrat v zavezanstvu — bili so zatrotniki, da uničijo ljudsko demokracijo v Jugoslaviji, ki se je začela porajati. Dr. Miha Krek pri Ameriški Domovini, v katero piše, se lahko Wuchinichu smeje. Kajti v svojih napadih na "Titušev" Jugoslavijo in na Tita je veliko sposobnejši kot pa George S. Wuchinich in njegov Narodni Glasnik.

Razvoj prometa na kopnem

Ko v davnih časih še ni bilo prevoznih sredstev, je človek premeščal tovore iz enega kraja v drugega na ta način, da jih je položil na lesene valje in valil proti cilju. Ščasoma so izumili kolese in vozove. Prvotna koleša so bila le malo okretna. Bila so tudi težka. Saj so bila takratna koleša iz debel žagane, okrogle plošče. Dandanes so v rabi dokaj lahka ter kovinska koleša. Obdana so z železnimi ali pa gumijastim obročem. Večinoma pa z gumijastim plaščem, v katerem je z zrakom naplunjena zračnica.

Obračanje koles na osi zboljšamo s tem, da mažemo ležaje s kolomazom, oziroma z mazalnim oljem. Poleg navadnih kovinskih ležajev so vedno bolj v rabi kroglični in valjni ležaji. Vozove je sprva vlekel človek sam ali je vanje vpregel živali. Šele ko so izumili stroje, ki izrabljajo toploto, oziroma električno energijo, je stroj zamenjal silo živih bitij.

Za promet po kopnem uporabljamo vozila, ki se pomikajo po cestah, tračnicah, pa tudi po neizravnanih zemeljskih površini. Kljub temu da so stroji zamenjali silo živih bitij pri prometnih sredstvih, se še vedno uporabljajo v dokajšnji meri živali, da vlečejo vozove. Tudi dvokolesa (bicikle) poganja sila mišic. Približno sto let preden so se

pojavi prvi avtomobili je zgradil Francoz Cugnot leta 1769 voz na parni pogon. Po letu 1801 so pričele voziti po ulicah evropskih mest parne kočije in parni avtobusi. Londonski parni avtobusi so bili nevarni tekmeči vlaka, ki je prav v onih letih pričel obratovati.

Sele ko je bil zgrajen bencinski motor, je nastala nova doba v razvoju prometnih sredstev. Prvo zasnovano tega eksplozijskega motorja sta dala Francoza Lenoir (1863) in Ravel (1868) vendar pa sta šele Nemca Otto in Langen leta 1876 tako izpopolnila bencinski motor, da je prišel v splošno uporabo. Leta 1856 je zgradil Gottlieb Daimler prvo motorno dvokolo, a leto kasneje se je pojavil prvi avtomobil, ki ga je gnil bencinski motor.

Sodobna vozila z eksplozijskimi motorji uporabljajo bencinske in Dieslove motorje. Za promet po cestah nam služijo naslednja vozila:

Zelo v rabi je motorno dvokolo, ki je mnogokrat združeno s priklopec. Uporabljamo ga za prevažanje ljudi. Lažje tovore prevažamo z motornimi trikolami (trikoljem). Po cestah brze osebnih avtomobili v najrazličnejših izdelavah. Prvotni avtomobili so bili ogledne oblike. To pa ni bilo ugodno, ker je zračni upor zaviral vozeči avtomobil. Danes imajo avtomobili iztegnjeno, aerodinamično obliko, da jih zrak čim manj ovira. Tovorni avtomobili, ki služijo za prevažanje tovorov, so zgrajeni zelo trdno. Večinoma jih poganja Dieslov motor in običajno so na dveh oseh. Oni za večje tovore pa imajo tudi tri osi. Hitrost natorjenih tovornih avtomobilov je vsekakor mnogo manjša od hitrosti osebnih avtomobilov. Avtobusi so zelo razširjeno prometno sredstvo za prevoz potnikov. V mestih uporabljajo namesto cestne železnice trolej-buse. To so avtobusi, katere žene elektromotor. Električni tok pride do elektromotorja preko drsala iz dveh žic, ki sta speljani nad cesto.

Razvoj prometa na kopnem

Vozila, s katerimi vozimo po neizravnanih tleh, so opremljena z gosenicami. To je gibljiv kovinski trak, ki je speljan okoli koles. Tako so zgrajeni traktorji.

Vendar ne potujemo samo v vozilih, ki se pomikajo po cestah; poslužujemo se tudi vlaka. Ta se sestoji iz lokomotive, ki vleče nanjo priključene vagonne. Prevozu potnikov so namenjeni osebnih vagoni, tovore pa prevažamo v tovornih vagonih. Lokomotive so na parni ali električni pogon, žene jih pa lahko tudi Dieslov motor.

Prvo lokomotivo je zgradil leta 1829 Anglež George Stephenson. To lokomotivo je poganjal parni stroj. Vendar je bila prva lokomotiva zelo počasna. Velike lokomotive aerodinamične oblike, ki vozijo dandanes po vsem svetu, imajo hitrost približno 150 km na uro. Ponekod vozijo izredno hitre parne lokomotive, ki imajo namesto parnih strojev parne turbine. Najhitrejšje turbine lokomotive prevažajo razdaljo 170 km v eni uri.

V državah, ki nimajo dovolj premoga, potrebnega za ogrevanje parnih kotlov lokomotiv, a imajo na razpolago električno energijo, obratujejo v glavnem le električne lokomotive. Električni tok pride do elektromotorjev preko drsala iz voda, ki je speljan nad progo. Napeljava električnih vodov pa je precej draga. Zato nameščajo v sodobnih lokomotivah Dieslov motor, ki poganja električni generator. Ta proizvaja električni tok, ki žene elektromotorje lokomotive.

Tako je dandanes stanje prometa na kopnem. Vendar znatnost in tehnika ne počivata; v

proletarce se je v vsej tej borbi držal doslednosti in svojega starega pravila, da je to list za mislece, razumne čitatelje, ne pa kak propagandni list sedaj za to sedaj za ono "kliko".

Jugoslovanskim kominformomcem v Ameriki Titov režim ni bil klika "temveč" nekaj veličastnega. In prejemali so od njega material tiskan in v slikah in prihajali so tja na obiske kot gostje te "klike", po kateri sedaj mlatijo neglede na sredstva. Mi nismo šli "čez drn in strn" v historiji takrat in tudi sedaj ne bomo. Je pa silno nemikavno, ker se ljudje v vladah tistih držav, katere se označujejo za ljudsko demokracijo, sedaj toliko prerekajo kot da so si največji sovražniki drug drugemu. Morda so si! Saj to ni ne prvi ne zadnji spopad med njimi.

Vendar ne potujemo samo v vozilih, ki se pomikajo po cestah; poslužujemo se tudi vlaka. Ta se sestoji iz lokomotive, ki vleče nanjo priključene vagonne. Prevozu potnikov so namenjeni osebnih vagoni, tovore pa prevažamo v tovornih vagonih. Lokomotive so na parni ali električni pogon, žene jih pa lahko tudi Dieslov motor.

Prvo lokomotivo je zgradil leta 1829 Anglež George Stephenson. To lokomotivo je poganjal parni stroj. Vendar je bila prva lokomotiva zelo počasna. Velike lokomotive aerodinamične oblike, ki vozijo dandanes po vsem svetu, imajo hitrost približno 150 km na uro. Ponekod vozijo izredno hitre parne lokomotive, ki imajo namesto parnih strojev parne turbine. Najhitrejšje turbine lokomotive prevažajo razdaljo 170 km v eni uri.

V državah, ki nimajo dovolj premoga, potrebnega za ogrevanje parnih kotlov lokomotiv, a imajo na razpolago električno energijo, obratujejo v glavnem le električne lokomotive. Električni tok pride do elektromotorjev preko drsala iz voda, ki je speljan nad progo. Napeljava električnih vodov pa je precej draga. Zato nameščajo v sodobnih lokomotivah Dieslov motor, ki poganja električni generator. Ta proizvaja električni tok, ki žene elektromotorje lokomotive.

Tako je dandanes stanje prometa na kopnem. Vendar znatnost in tehnika ne počivata; v

STOLETNICA JUGOSLOVANSKIH ŽELEZNIC

Stoletnico jugoslovanskih železnice so praznovali v Ljubljani od 11. do 18. septembra. V okviru slovesnosti je bila prirejena razstava, kulturni večeri in fizikulturne tekme, na katerih so sodelovali železničarji iz vseh republik Jugoslavije.

Na akademiji je govoril minister za železnice vlade FLRJ Todor Vujašinović, ki je prikazal razvoj jugoslovanskih železnice na jugoslovanskem ozemlju v 100 letih. Prve železnice so bile zgrajene v Sloveniji, ker je to progo potrebovala Avstroogrška za uresničenje svojih imperialističnih stremeljenj. Tudi poznejše proge, ki so jih gradili, so vse težile na Dunaj in proti Budimpešti, v glavni mesti avstrogrške monarhije. Pokrajine kot Srbija in Crna gora pa so bile pod Turki in tako v večnih borbah za svoj obstanek. Ljudstvo v teh deželah pa se je vsakemu poskusu gradnje železnice celo uprlo, ker je vedelo, da bi jim to prineslo še večje zaslužnjake in izkoriščanje.

Tako neenakomerno železniško omrežje je moralo vplivati na gospodarski in kulturni razvoj jugoslovanskih narodov. Tudi prejšnja Jugoslavija, ki je bila čisto v oblasti zapadnih imperialistov, prav zaradi tega ni mogla zadovoljivo rešiti tega važnega vprašanja. Tako je spadala Jugoslavija po železniškem omrežju med najbolj zaostale države v Evropi.

En pomislimo, da je bilo še od teh železnice med narodnoosvobodilno vojno uničenih in poškodovanih 75 odst. prog (stranske proge niso vštete), porušeni 61 odst. nad 30 m dolgih mostov, 33 odst. pod 30 m dolgih, postaj je bilo porušeni nekaj letih bomo verjetno videli nova vozila, še hitrejša od današnjih.

Imenik zastopnikov Proletarca

Kdor želi prevzeti zastopstvo za nahrajuje naročnikov Proletarca, prodajati Am. družinski koledar brošure in knjige, naj piše upravnistvu, ki bo poslalo potrebne listine in informacije.

CALIFORNIA.
Fontana: John Pečnik.
Oakland: Anton Tomšič.
Los Angeles: Frank Novak.
San Francisco: A. Leksan.

COLORADO.
Crested Butte: Ant. Slobodnik.
Pueblo: John M. Stonich.
Walsenburg in okolica: Edward Tomšič.

ILLINOIS.
Chicago in okolica: Frank Birjak, Joseph Oblak, Peter Verhovnik in Frank Zaltz.
Hinsdale: Josephine Potocnik.

INDIANA.
Indianapolis: John Jeran.
Arcadia: John Shular.West Miferal: John Marolt.

MICHIGAN.
Detroit-Mearborn: John Zornik, Joe Korsic.

M. NNEOTA.
Bahl: Max Marta.
Chisholm: Frank Klan.
Duluth: John Kobl.
Ely: Matt Praprotnik, Jacob Kunstelj.

MISSOURI.
St. Louis: John Spiller.

MONTANA.
Butte: Anton Zugel.
East Helena: Joseph Mihelich.
Red Lodge: K. Erzočnik.

NEW JERSEY.
Elizabeth: Amella Oblak.

NEW MEXICO.
Gallup: Mary in Jennie Marinček.

NEW YORK.
Gowanda: James Dekleva.

45 odst., kurilnic 53 odst., kurilniških delavnic pa je bilo uničenih 80 odst., potem vidimo, v kako težkem položaju so se narod Jugoslavije znašli po končani vojni.

Takoj so se lotili dela in od končane vojne do danes je bilo izročenih prometu 825,5 km novih železniških prog, v gradnji pa jih je še 409,8 km. To je veliki uspeh vseh delovnih kolektivov, ki ga nobeno obreko vanje sovražnikov socialistične Jugoslavije ne more zasenčiti.

NASVETI

za bolne na srcu

S srcem se ne smemo igrati! Če si torej resno bolan na srcu, se izogibaj vsakega prevelikega fizičnega napora: ne tekaj na vlak, ne vzpenjaj se naglo po stopnicah, niti ne hodi na gore! Posebno upoštevaj ta navodila po jedi, ko potrebuje organizem moči za prebavo.

Čim začetis težave pri dihanju ali pritisk v prsih, lezi mirno! Ne škoduje pa srcu samo telesni napor, pač pa tudi vsako duševno vznemirjenje. Izbruh jete pospeši obtok krvi, kar srce močno obremeni.

Če hočeš torej svojemu srcu dobro, bodi z ljudmi vljuden in popustljiv! Bodi bolj indiferenten do neprijetnosti v službi!

Tudi tvoja volja in razpoloženje vplivata na srce. Ob slabi volji in žalosti zmanjka srcu potrebna energija. Če te kdaj obidejo grenke misli, prikljži si v spomin kako lepo doživetje prejšnjih dni in srce bo pridobilo več kot si moreš misliti.

Če si kadilec, opusti cigarete! Nikotin skrči srčne žile, zaradi česar ne pride dovolj krvi do srčne mišice, ki opeša. Torej ne bo ti žal, čeprav se odpoveš prijetni razvadi!

SLOVENSKE IN ANGLEŠKE KNJIGE

Največja slovenska knjigarna v Zed. državah

Pišite po cenik PROLETARCU

2301 S. LAWDALE AVENUE
CHICAGO, 23, ILLINOIS

Dr. John J. Zavertnik
PHYSICIAN and SURGEON
3724 WEST 26th STREET
Tel. CRawford 7-2212
OFFICE HOURS:
1:30 to 4 P.M.
(Except Wed., Sat. and Sun.)
6:30 to 8:30 P.M.
(Except Wed., Sat. and Sun.)
Residence:
221 Shinston Rd., Riverside, Ill.
Phone Riverside 2212

ZA LICNE TISKOVINE VSEH VRST PO ZMERNIH CENAH
SE VEDNO OBRNITE NA UNIJSKO TISKARNO

ADRIA PRINTING COMPANY

Tel. Michigan 2-3145

1838 N. HALSTED ST.

CHICAGO 14, ILL.

PROLETAREC SE TISKA PRI NAS

MOŽ, KI NI ŽIVEL ZAMAN

Nihče v zgodovini ameriškega delavskega gibanja ga ni še nasledil. Bilo je na tisoče borcev pred njim in za njim — toda niti enega, ki bi bil v delu, v jeklu in na nakovalu tako preiskuščen kakor je bil Eugene V. Debs.

Umrli je 20. oktobra 1926. Dogajajo se zanj ob takih obletnicah spominske svečanosti, a v sedanjem ozračju reakcije jako pojemajo.

To je znamenje, da ameriško ljudstvo, ne samo delavsko giba-

poru je mnogo čital. Ob neki priliki mu je Victor L. Berger priporočil, naj čita te in te socialistične knjige, in Debs je to storil. Postal je socialist in se vsega posvetil delu in boju za socializem.

L. 1900 ga je socialistična stranka prvič nominirala za svojega predsedniškega kandidata. Dobil je 96.116 glasov; l. 1904 jih je dobil 402.321; l. 1908, 420.973; l. 1912, 901.625; l. 1920, 919.799.

maral nobenih privilegijev.

Jetniki in čuvaji so ga, vzljubili in, nihče izmed njih ne bo pozabil vse svoje žive dni jetnika, ki je bil med njimi zato ker je povedal resnico o vojni.

Ko se je vrnil iz ječe, so ga pozdravljale množice in vse časopise je pisalo o njemu, H. Daugherty, tedanji generalni pravnik v Hardingovem kabinetu, je Debsa posvaril, naj ne izrablja svoje "notoritete". S tem mu je namignil, naj se umakne agitacijskemu delovanju za socializem. Debs se ni umaknil in je v polni meri izrazil svojo "notoriteto". Ko so prišli na dan korupcijski škandali v Hardingovi administraciji, v kateri je bil v veliki meri zapleten tudi H. Daugherty, je Debs rad omenil opazko o "notoriteti".

Debsova je bila zapopadana v poštenju, socialistični agitaciji in "veleizdajništvu". Daughertyjeva notoriteta pa v "patriotizmu" in neizmerni lojalnosti do — dolarja! "Patriotje", kakršni so zahtevali da se Debsa pošlje v ječo, so kradli milijone, pri tem pa se ovijali z zvezdnato zastavo ter tako oglašali svojo veliko "ljubezen" do "ameriških institucij", katere je treba braniti proti vsakomur, ki jih "napada".

Po prihodu iz ječe je Debs mnogo pisal — in vse kar je napisal je bila agitacija proti korupciji, kapitalističnim strankam in za socializem. Ko si je toliko utrdil zdravje, da je mogel na shode, je šel na agitacijo in nastopil v vseh večjih in v mnogih manjših mestih. Septembra 1925 je govoril na shodu, ki ga je aranžirala J. S. Z., za časa konvencije Slovenske narodne podpočne jednote v Waukeganu. To je bil edini popolnoma jugoslovanski shod jugoslovanskega delavstva, na katerem je govoril Debs. V svojem poročilu uradu soc. stranke je dejal, da že dolgo ni bil tako vesel kakor na tem shodu, ki mu je jako ugajal. Aprila 1925 je Debs napisal članek za jubilejno številko "Proletarca" pod naslovom "Dva desetletja borbe".

E. V. Debs je bil izvoljen za predsednika ameriške, socialistične stranke po prihodu iz ječe. Ta mandat mu je dala v priznanje za njegovo neumorno delovanje, kajti soc. stranka kot taka navadno nima predsednika, ampak le eksekutivnega tajnika in eksekutivo.

V jeseni 1925 in v začetku 1926 je Debs še nastopal na shodih, a zdravje mu je bolj in bolj odpovedalo, zato se je moral vrniti domov in se podvrgel zdravniški oskrbi. Septembra 1926 je bil poslan v Lindlahrjev sanatorij blizu Chicaga, v katerem je ozdravil ko je prišel iz ječe, toda tedaj mu tudi najboljši zdravniki niso mogli več pomagati.

Dne 20. oktobra 1926 je iznenadila svet vest, da je veliki socialist Eugene Victor Debs umrl. Rojen je bil dne 5. novembra 1855 v Terre Haute, Indiana. Umrli je torej v starosti skoro 81 let.

Njegova soproga Katherine mu je bila zvesta družica v življenju. Zene agitatorjev, kakršen je bil Debs, nimajo prijetnega življenja, ako ne čutijo enako kakor oni. Katherine se ni pritoževala. Kadar je prišel domov z agitacije utrujen, ali iz ječe, je v njeni oskrbi kmalu dobil novih moči in se zopet podal na pot. Doma pa je pisal in čital, ali pa se pogovarjal s številnimi sodrugi, ki so prihajali v Terre Haute. Njegov brat Theodor, tudi že starček, se je včasih pritoževal, da vzamejo Debsu taki obiski mnogo dragocenega časa. Theodor je vodil Debsovo pisarno, odgovarjal na pisma, korespondiral glede shodov in predavanj ter pomagal Eugenu kakor je mogel. Tudi Theodor je že med pokojniki.

Debsovo truplo je bilo prepeljano iz Chicaga v njegov rojstni kraj, kjer se je vršil pogreb, nato pa je bilo v Indianapolisu upepeljeno.

Tisti, ki so ga preganjali, so danes pozabljeni. Le malo jih je, ki vedo ime sodnika kateri je Debsa obsodil na desetletno ječo. Debs živi, kajti to kar je sejal, mora živeti. In sejal je nauk bratstva in ljubezni. Boril se je proti krivici, a ni sovražil krivčnikov, pač pa sistem, ki jih omogoča.

Petdeset let v borbi za pravico, resnico in človeštvo, to je bil Eugene V. Debs. Bil je lojalen

od dneva spoznanja do konca. Socializem mu je bil cilj, in umrl je v prepričanju, da bo cilj dosežen.

In ni se varal.

Nekaj slike o obravnavi proti Raiku in drugim obtožencem v Budimpešti

(Konec s 1. strani)

čani Tita v rokah, ker imajo o njem kompromitirajoče podatke še iz fašistične Jugoslavije ali iz druge svetovne vojne, podatke, ki kažejo Titove zveze z Američani, prav tako, kot imajo v rokah tudi druge današnje politične osebnosti v Jugoslaviji.

Tudi ta izjava pomeni gotovo napredovanje. V obtožnici so na vse mogoče načine dokazovali, da narodnoosvobodilne borbe sploh ni bilo, oz. da se je ljudstvo borilo kot posamezni partizanski junaki, brez vodstva, sedaj pa pravijo, da je bilo vseeno neko vodstvo, da je vodil borbo maršal Tito — kljub temu da so ga imeli Američani "v rokah".

Brankov je imel nalogo, da kot star preizkušen strokovnjak "obširno" analizira "izdajo" jugoslovanskih voditeljev. Poglejmo in primerjajmo samo dve njegovi izjavi:

"... izdaja, ki so jo izvršili Tito, Kardelj, Djilas in Ranković proti mednarodnemu delavskemu gibanju, proti jugoslovanskim narodom in proti ZS-SR, ni prišla po resoluciji Informacijskega urada, temveč že zdavnaj prej".

Brankov to tako dokazuje: "Tito je med vojno leta 1944 ali ob koncu 1943 dovolil angleški ali ameriški vojaški misiji, da lahko pride v njegov štab na osvobojenem ozemlju Jugoslavije".

Brankov pravi, da so imeli angloameriški predstavniki na maršala Tita velik vpliv, ker se je štab, skupno z njim (kdo je torej vodil revolucijo?) preselil ob zračnem napadu na Drvar na otok Vis. Dalje je zaradi tega Tito "skoraj" pristal, da Angleži ob trenutku osvoboditve okupirane Dalmacije zato, ker se je Tito "skoraj" odločil, da bi odločil sodelovanje sovjetskih čet pri osvoboditvi Beograda.

Ker se Brankov ni mogel spomniti vsega, kar mu je bilo naročeno, mu je predsednik "prišepetaval". Primer od številnih:

"Da se nekaj pripravlja, sem privraket zvedel l. 1947, ko me je Ranković maja pozval v Beograd. Reči moram, da je že leta 1945 izjavil, da položaj na Madžarskem ni stabilen in da se bo nekaj zgodilo".

Predsednik: "Da, pravkar sem vas hotel opomniti. Kakal sem samo, da končate stavek. Torej niste leta 1947 privraket slišali, da se nekaj pripravlja?"

Brankov: "Da, že prej sem slišal, da položaj na Madžarskem ni stabilen, da vodijo na Madžarskem politiko, ki nasprotuje jugoslovanskim koristim".

Predsednik (je vpadel v besedo): "Gotovo ste hoteli reči, da nasprotuje Titovim koristim".

Brankov: "Da, da... Tako sem hotel reči..." (Te navedbe prenašamo natanko po posnetkih procesa na gramofonske plošče, ki jih je prenašal radio Budimpešta.)

Podobno je potekalo tudi zasliševanje drugih 6 obtožencev. Vse je šlo hitro. Vsi obtoženci so bili zaslišani v treh dneh in vse njihove izjave so skupaj trajale samo 15 ur. Vnaprej pripravljeni mehanizem je odlično funkcioniral in vsi igralci so znali odlično svojo vlogo. Predsednik sodišča je znal spominjati in sugerizirati, javni tožilec je znal čim manj spraševati, obtoženci pa so znali čim več "priznati".

Zanimiv je tudi Gyoergi Palffy v svojih izjavah. Ta priznava, da je imelo njegovo delo v armadi več vej. Najvažnejša je bila: kadrovska politika. "Tri leta sem bil šef političnega oddelka armade in ves ta čas ni prišel niti en delavec na vodilni položaj. Nasprotno sem množično sprejemal v armado oficirje stare Hortyjeve armade, od katerih se jih je mnogo vračalo iz zapada. Ti oficirji so bili šovinstični in fašistično nastrojeni. Hitro so napredovali, podpiral sem jih in postavljaj na visoke položaje."

Zdaj pa res ne vemo, ali je to velika laž, ali pa je "slavni" CK

KPM spal med tem časom spajne pokornika — ali pa — to bi bila tretja kombinacija — je delal isto, kar je počel Palffy vsa tri leta.

O pričah, ki jih je pripeljal tožilec, pravi TASS, s čimer je storil slabo uslugo organizatorjem tega procesa:

"Vse priče so navadni vohuni hortyjevske policije, provokatorji, plačani morilci, trockisti in fašisti vseh vrst".

Po govoru tožilca, ki je hotel opravičiti to burko in je tožil, da so se na procesu le malo bavili s psihologijo obtožencev, ker so le "ugotavljali dejstva", je bila razglašena obsodba, ki je naslednja:

Laszlo Raik, Tibor Senji ter Andras Salai so obsojeni na smrt, Pal Justus ter Lazar Brankov v dosmrtno ječo in Milan Ognjenović na 9 let ječe. Vsi obtoženi so obsojeni tudi na izgubo političnih pravic ter zaplenbo premoženja. G. Palffy in Bela Korondi, za katerih krivdo je madžarsko ljudsko sodišče ugotovilo, da ne spada v njegovo pristojnost, bosta izročena vojaškemu sodišču.

JOSEPH RADELI

(Konec s 1. strani)

tudi delegat na njenih konvencijah, pomagal na njenih shodih ter priredbah in agitiral zanj kolikor je zmogel po svojih močeh.

Zelo je čislal pokojnega Josipa Zavrtnika.

Ako mu je zdravje količkaj dopuščalo — prišel je na sejo, na shod, na priredbo ali kar že smo imeli tudi če je še tako snžilo ali pa pritiskal mraz.

Zameril se je vsled svojih nastopov marsikomu, a nikoli ni kritiziral ali koga "ošimfal" iz zlobe. Bil je take nature, da vse, kar je storil, je delal pošteno in mislil pošteno. Vsakdo pa, ki je aktiven na našem druženem in političnem polju, pa ima tudi nasprotnike, ne samo prijatelje.

Ob pogrebu Jožeta Radelja smo videli, da je imel na svoji zadnji poti edino prijatelje — nobenega nasprotnika več.

Časten mu spomin. Preostali nam še sožalje.

V Proletarcu si je Joseph Radelj ohranil časten spomin.

Kaj je "prava slika" v Sovjetski zvezi

O USSR sedaj v raznih listih veliko piše žurnalisti Joseph Newman, eden izmed korespondentov dnevnika New York Herald-Tribune. Prišel je v Moskvo za poročevalca omenjenega dokaj uglednega lista spomladi 1947.

Kot vsi drugi resni žurnalisti, hoče biti v svojih člankih objektiv in pravičen, a že v prvem članku je dejal, da tam ni imel v odposiljanju svojih depeš nikake svobode, da so bili vsi ameriški reporterji z ameriškim osebjem ambasade vred označevani za špijone — in tako je dobil vizo za odpotovanje v Pariz, a ko jo je iskal, je vprašal, ako se bo za svoj list smel vrniti za poročevalca v Moskvo. Tam so bržkone sumili, da bo storil isto kot drugi ameriški reporterji, ki so bili v Moskvi ter smeli tu pa tam pogledati tudi v okolico. Povratek so mu odklonili.

Newmanovi članki, oziroma poročila, so zanimivi in v Moskvi bi se lahko iz njih in iz drugih takih naučili, da bi bilo bolje s cenzuro prenehati, ter dati tem žurnalistom toliko svobode kolikor jo imajo sovjetski žurnalisti v New Yorku in v Washingtonu, in kolikor jo imajo uredniki raznih listov v tej deželi.

Neumno je, da bi moral biti ves tisk ene države urejevan v enem in istem tempu, ves po enem kopitu.

Članke reporterja Josepha Newmana čita sedaj stotisoče ljudi že iz radovednosti, ker vedo, da dokler je bil v Moskvi, jih ne bi smel pisati na tak način. Mar naj bi kar iz Moskve zabavljaj po mili volji, pa bi ne dosegli toliko čitateljev, ne tolikane pozornosti.

Dobro pravilo: Besede mičajo, vzgledi vlečejo!"

Ker predsedniki niso sidani na razuma, jih je z logiko nemogoče uničiti. — Tyrone Edwards.

Društvo v boj vabi

(Konec s 2. strani.)

Ampak ne gre se zaradi tega — niste vabljeni, da bi mu dali za to kako priznanje.

Vabljeni ste na njegovo prireditel. Slovenski delavski dom, ki je bil otvoren leta 1927, je ponos našega naroda v tem delu mesta in sploh vsepovsod. Ima krasno dvorano z dobro akustiko, fin oder, kulis v izobilju in vse druge ugodnosti. Glede akustike slovi ta dvorana za eno izmed najboljših, kar jih poznamo v slovenskih naselbinah.

Naj še enkrat ponovim njen točen naslov, da si ga zapomnite, ko boste na poti na našo priredbo: Slovenski delavski dom, 15335 Waterloo Rd. To je na severni strani našega mesta, v bližini Euclid zabavalističnega parka, ob jezeru Erie. In ne daleč od collinwoodskega železniškega mosta.

Ako pridete s poulično, vzemite karo St. Clair-East 152nd Euclid Beach in izstopite na Waterloo Rd., na oglu East 156th Street.

Vstopnina je k popoldanskemu programu in za plesno zabavo večer 75c. Če pa bo kdo hotel ven in se potem pozneje vrniti, bo moral plačati enako vsoto. Tako je bilo zaključeno na seji. Pisec ni glasoval ne za ne proti — a večina odločuje.

Seveda bomo imeli spored. Kakšen? Zato vas vabimo, da pridite pogledat. Vsekakor boste uživali v prizoritev igre "Svet brez sovražstva". Igralci v nji so iz Fordovega krajevca in iz cesarstva GM, ki se imenuje po naše in po ameriško Detroit. Vodja igre bo F. Cesen, ki je večak v dramatikah.

Kdo drugi še pride na to našo slavnost?

Joseph Culkar, glavni predsednik SNPJ, ki bo imel o razlaganju 45-letnice jednote glavno besedo in seveda, čuli bomo tudi par drugih, ki bodo povedali kaj in kako.

Ples bo v obeh dvorah.

— Frank Barhič.

RAZGOVORI

(Konec s 2. strani.)

orožja Huertovi armadi. V tem zavzetju je bilo ubitih dvesto Mehikancev in šestnajst ameriških mornarjev. Wilsonov namen, če tudi dober, da s tem ovrže Huertovo vladno, je vendar napravil ravno nasprotno. Utrdil je njegovo vladno. Kajti to je bil napad tujega orožja na suvereno državo.

(Dalje prihodnjic)

Naše gibanje. Na veselicah in drugih takih priredbah, katerih je precejšno število na našem koledarju, bo

precej prilike za delo za naš list. Urednik Zaitz omenja, da je letos manj dohodkov kot pa lanskotno leto — dočim so stroški isti če ne večji. Čaka nas veliko dela.

Naravno zdravljenje ran

Če se vrežemo v prst, začne rana takoj krvaveti in s tem je že narava sama začela svoje zdravljenje. Kri, ki teče iz rane, izpere vso umazanost in vse škodljive snovi, ki so prišle v rano z nožem, s črepinjo ali s čimerkoli smo se urezali. Zato je najbolje, da rano takoj malo pritisnemo od strani, da močno zakrvari, nato jo zatismo. Če ni velika, jo zatismo kar s prstom, ki mora biti seveda popolnoma čist, ali pa jo obvežemo. Pri mali rani se ustavi kri sama od sebe, na prerezu se kri sesede in strdi ter tako rekoč odprti zamaši. Ta krvavi obronek varuje rano pred zunanjim nesnago in tudi pred sunkom in udarcem. V notranjosti pa strjena kri zopet združi krvne žilice, ki so bile prej prerežane, in se tako napravijo nove krvne cevke. Okoli rane koža pordi ali celo oteče; kri se živahneje dovaja, da se čim hitreje tvorijo nove stanice, novo meso in koža. Ko zraste nova kožica, odpade strjeni krvni obronek: narava je dovršila svojo zdravniško nalogo. Pri večjih ranah je seveda nevarnost večja in se moramo zateči k zdravniku. Ker je rana, močno odprta, pride vanjo več nesnage in strupenih snovi, zato se lahko okuži, kar imenujemo gnojenje ali celo zastrupitev krvi. Zdravnik mora torej rano razkužiti.

Ali naj imamo rano obvezano ali ne? Pod vplivom zraka se rana celi in zdravi hitreje; torej bi bilo bolje, da je ne obvezujemo. Toda kdo nam jamči, da se odvezana rana ne okuži ali da se vsled sunka ali pritiska zopet ne odpre? Zato je vsekakor bolj pametno, da rano obvezemo.

Hinavsko pravilo: "Poslušaj me, kako učim, a ne glej me, kaj delam."

NE ČAKAJTE,

da prejmete drugi ali tretji opomin o potečeni naročnini. Obnovite jo čim vam poteče. S tem prihranite upravnika čas in stroškov, ob enem pa izvršite svojo obveznost

PRVA SLOVENSKA PRALNICA

Parkview Laundry Co.

1727-1731 W. 21st Street

CHICAGO 8, ILL.

Fina postrožba — Cene zmerne — Delo jamčeno

TELEFONI: CAnaj 6-7172-6-7173

KAJ LAHKO STORI VSAKDO IZMED NAS V KORIST "PROLETARCA"?

- Pridobivajmo mu NOVIH naročnikov
- Obnavljajmo naročnino TOČNO čim poteče
- Agitirajmo med drugimi naročniki, da store isto
- Prispevajmo v PROLETARCEV tiskovni sklad in priporočajmo to tudi drugim
- Oglašajte v PROLETARCU priredbe društev in druge stvari
- Naročajte slovenske in angleške knjige iz PROLETARCEVE knjižarne
- Poskrbite, da si naroči AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR vsi tisti, ki tega še niso storili
- Naročite KOLEDAR tudi svojem v starem kraju in enako PROLETARCA.

Vsakdo naj stori za naš list kolikor more, pa bomo vse težave zmagovali!

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR

LETNIK 1950

KMALU IZIDE

CENA SAMO \$1.50

Naročila naslovite PROLETAREC

2301 So. Lawndale Ave.

Chicago 23, Ill.

Beauty of Free Enterprise

"OUTDOOR AMERICA," the organ of the Izaak Walton League, runs an interesting editorial in its October issue, entitled "Food for Thought." It starts off this way:

In 1923, a very important meeting was held at the Edgewater Beach Hotel in Chicago. Attending this meeting were ten of the world's most successful financiers. Those present were:

- The president of the largest independent steel company;
- The president of the National City Bank;
- The president of the largest utility company;
- The president of the largest gas company;
- The greatest wheat speculator;
- The president of the New York Stock Exchange;
- A member of the president's cabinet;
- The greatest "bear" in Wall Street;
- Head of the world's greatest monopoly;
- President of the Bank of International Settlements.

Certainly we must admit that here were gathered a group of the world's most successful men. At least, men who had found the secret of "making money." Twenty-five years later let's see where these men are:

The president of the largest independent steel company—Charles Schwab—died a bankrupt and lived on borrowed money for five years before his death.

The president of the greatest utility company—Samuel Insull—died a fugitive from justice and penniless in a foreign land.

The president of the largest gas company—Howard Hopson—is now insane.

The greatest wheat speculator—Arthur Cutten—died abroad, insolvent.

The president of the New York Stock Exchange—Richard Whitney—was recently released from Sing Sing Penitentiary.

The member of the president's cabinet—Albert Fall—was pardoned from prison so he could die at home.

The greatest "bear" in Wall Street—Jesse Livermore—died a suicide.

The head of the greatest monopoly—Ivar Krueger—died a suicide.

The president of the Bank of International Settlements—Leon Fraser—died a suicide."

Since the Izaak Walton League glories in outdoor sport and especially fishing, we are not surprised to find it go on from there to draw the moral these "successful" people should go in for outdoor living. We are highly in favor of outdoor living—in fact that's one reason why we want a Six Hour Day is so that there will be more outdoor living; but as we remember it, some of these fellows were quite outdoor enthusiasts too, and all the healthful surroundings evidently were more than offset by other environmental factors that go with financial "success."

Out of capitalism we don't expect the workingman to get much except a living, and such warmth of love and friendship, such wisdom and perception of beauty, as he manages to make a part of working class life. The folks listed above are supposed to be the beneficiaries of the system.

To get "there," in the sense that these folks got "there" seems to be the great objective of those of our class who do not join with us in trying to end this system of the exploitation of man by man. It makes us ask again, even on their own basis of judgement, is it worthwhile going after? Is it any better than drinking poison because it comes served in fine cut glass?

What is there in capitalism to make anyone want it?—Industrial Worker.

REFLECTIONS

By Raymond S. Hofes

American workers who insist upon maintaining an economy under which there is prosperity for them only when they can be profitably used by private industry should thank God for waste. Without waste the trickles of unemployment that are now cutting furrows in our "American Way of Life" already would be a devastating flood.

As a matter of fact, while most workers don't take the trouble to reason things out, they are grateful every time the government—which has become the major instrument for waste—does something that is costly to society as a whole but immediately beneficial to them. For instance: Here in the city where this column is being written clothing workers are quite happy because styles in uniforms for some of the armed services are being changed. The change means that much valuable clothing is about to be scrapped. But it also means that the owners of clothing factories are going to be able to make a profit by hiring some workers who have been unemployed for a while. And, so, while both owners and workers will continue to gripe about high taxes, those uniform changes are ONE item of waste that they will not want to dispense with.

It's all very human—and quite in keeping with the personal and immediate viewpoints which capitalism engenders.

If it can be understood and remembered that the American private-profit economy still has the appearance of a going concern because of its tremendous capacity to absorb waste, it will be easier to understand the general economic policy of our national administration, past, present and future.

Buying eggs by the billions and storing them until they are no longer fit to eat is a form of waste that is delaying the collapse of the capitalist system. So is paying for and then burning mountains

of potatoes.

Building of multi-billion dollar war planes which military men decide are obsolete, even before those instruments of destruction (which also is the highest form of waste) leave the ground, is waste. And so is the Atlantic Pact program for financing the development of strong military machines in other nations. But while such devices postpone the profit economy's demise they also make the end more certain.

And if anybody says that all those things are "necessary" Socialists can gladly agree, because the fact that they are necessary, and that clothing workers and farmers and steel workers and the general economy could not exist without that sort of thing, merely strengthens our point, which is that capitalism is forcing America to do things that are inevitably going to result in disaster.

Over 10,000,000 Veterans File Dividend Claims

WASHINGTON—More than 10,000,000 World War II veterans have applied for the special life insurance dividend to be paid next year by the Veterans Administration.

The applications, available at all post offices and veterans' centers, still are coming in at the rate of about 200,000 a day. Large numbers are being mailed in without signatures, it said. The agency added that indications are that about 10 per cent of the applications are improperly filled out. Many of these can be corrected by checking with the files, however.

About 16,000,000 veterans will share in the \$2,800,000,000 payment, scheduled to start in January.

A Mere Something

An applicant for an insurance policy, asked what his father died of, replied "I forget now, but it was for and then burning mountains

Will Americans Become Linguists?

There has probably never been a period in American history when so many Americans have been studying foreign languages. A conspicuous feature of the display in the windows of book stores in the scholarly environs of Harvard University is the number of grammars and dictionaries of foreign tongues. One sees evidences of study not only of the more familiar European languages, French, German, Spanish, Russian, Italian, but also handbooks on Chinese and Japanese, with now and then a dictionary of one of the less known European languages, such as Rumanian, or an exotic looking Arabic grammar.

Americans, by and large, have not been among the world's best linguists, and for a rather obvious reason. Extremely few Americans have enjoyed the opportunity of living in foreign countries as children and learning the language in the easy natural way, by daily use. There is always something stiff and artificial about classroom instruction in the rules of grammar. Some of the estimates of the linguistic capacities of the soldiers and sailors in training seem to be pretty optimistic, especially as regards Japanese. It was the general pre-war experience with diplomatic, military and naval attaches and missionaries that two or three years of intensive concentration on Japanese, to the exclusion of everything else, was a prerequisite for an adequate mastery of that very difficult and complicated language, with its thousands of hieroglyphs. Whether Americans will blossom out speaking all the tongues of the world will probably depend on how many will be stationed in foreign lands for long periods of time.

Shocking Wages Bared—5 to 13 Cents An Hour in Dixie

Can you imagine wages of less than 13 cents an hour in this day and age? Such shocking pay was revealed in a decision handed down by the United States Circuit Court of Appeals for the Fourth District, which covers a group of Southern states.

The court held that 2,000 "rural homeworkers" employed by two big Dixie bag companies come within the jurisdiction of the Wage-Hour Act and hence are entitled to earnings of at least 40 cents an hour. A Department of Labor order directing payment of that minimum was sustained by the tribunal.

Firms involved are the Millhiser Bag Company, Richmond, Va., and the Chase Bag Company, Reidsville, N. C. They farmed out the stringing of tobacco bags to women in their homes, but at unbelievably shocking rates.

Judge John B. Parker, who wrote the decision, declared "there can be little question that these homeworkers require the protection of the (Wage-Hour) act."

"They are unskilled and unorganized manual laborers performing a necessary service in the manufacture of bags and they are paid at a rate which brings them the ridiculously low wage of from 5 to 13 cents an hour for their labor," he said.

Judge Parker rejected an argument of the employers that because the women do the work away from the plants, in their own homes, they are excluded from the law's protection.

What makes the decision all the more significant is that just a few weeks ago a coalition of Taft-Republicans and Byrd-Democrats in the House put through a crippled wage-hour bill—sponsored by Congressman Wingate Lucas (Dem., Tex.)—which specifically exempts "rural homeworkers" from the minimum wage safeguards.

THE MARCH OF LABOR

When Profits Provide Incentive

Back in the good old days, when it was still possible to trap a fellow worker into arguing against the Socialist position, one of the chief points made by the opposition was that "Socialism would destroy incentive."

Well, we never did think that human beings could not find a better incentive for working effectively and producing abundantly than merely to provide profits for people who owned the machinery of production. But we were sadly aware of the fact then, as we are now, that profits ARE the lure to enterprise under capitalism.

What puzzles us, however, is that most of the people who are satisfied to live under a profit economy and who vote to preserve that kind of economy are the loudest shouters against profits.

Every week we read the protests in good union publications: "Landlords COULD provide better homes for workers if they'd sacrifice some of their profits." And, "Higher wages COULD be given to workers if the owners of industry would take the extra costs out of their profits." And so on... and on... and on!

What we want to know is, what incentive is there for landlords or corporations or anybody else to sacrifice profits if the primary incentive for human activity is to make profits? And why, under a profit economy should anybody finance another's home if there is no profit in it?

We just can't understand how anybody who is in favor of a profit economy should object to profits. Isn't that the game they insist upon playing?

Surely, so long as we depend upon the profit motive to cause individuals to build houses and establish industries, we can't get those necessary activities in any other way.

But, of course, it wouldn't have to be so. We could build for ourselves and set up industries for ourselves and take over those resources that now exist and operate them for ourselves—if we'd decide to do so.

Then our incentive would come from our own desires for the good things of life.

That's what Socialists would like workers to do: Cooperate for the welfare of everybody instead of for the profit of a few. But what a terrible thing it would be if neither worker nor capitalists would have any incentive to do anything!

What we want workers to understand is that they are always making a choice and must abide by their own decision. They must either pay tribute to the profit-taker, organize a cooperative economy or starve to death for want of incentive to produce what life requires.

So why talk unkindly of profits if you approve of the profit system?—Reading Labor Advocate.

Why is Your Tax so High? Because Some Big Fellows Cheat!

More and more taxes are escaping Uncle Sam and local governments through the "charity trust" loophole, according to reports.

The nature of this scheme was revealed about a year ago by Senator Charles W. Tobey (Rep., N. H.). He investigated and found that a wealthy man named Royal Little combined a number of textile companies into his "Trexton empire," put his profits in a half-dozen "charity trusts" or "foundations," and thus avoided paying about \$3 million taxes.

Such "trusts" or "foundations" are tax-free on the theory that they use their income for "religious, educational or charitable" purposes.

Some variations of this "loophole" were described recently. At St. Louis, a government attorney told a Federal court that the Century Electric Company "transferred title to its foundry" to William Jewell College, then leased the foundry from that college.

By this arrangement, the company was relieved from paying local property taxes and \$300,000 in Federal excess profits taxes.

In other words, the foundry and

its profits can't be taxed because they now are owned by an educational institution. Meanwhile, the company, which originally owned the foundry, still uses it, paying tax-free rent to the college.

This "tax-saving device," the government attorney told the court, "is being used more and more widely, and places a heavy burden on other taxpayers." They have to pay more, because the "loophole" users escape their share.

From Omaha, Nebraska, comes a report that a 35,000-acre California "cotton ranch," worth \$5 million, and a 65,000-acre Montana "wheat ranch," valued at \$2 million have been bought by a corporation and turned over to a "religious foundation," which will get the profits and pay no taxes.

Moreover, the corporation can deduct a large part of this "gift to charity" from the taxes it pays to Uncle Sam.

Many more examples of this tax "loophole" and its variations have been revealed recently.

Reverse

Visitor — "Your son is rather small for his age, isn't he?"

Fond Mother — "Oh, no; most boys of his age are overgrown, I think."

'Welfare State' Is Terrible on The Poor Business Man!

But He Has the Money to Buy 'Baubles' for 'Only' \$3,200 to \$4,900 a Throw

This editorial is about "baubles" and the "Welfare State" with a few observations on taxation—a strange assortment—but they are all related.

First as to the "baubles." A friend who has a few dollars in the bank and a very pretty wife, the other day received from a big jewelry firm a sort of "personal letter" enclosing photographs of "mere trinkets" in the way of jewelry which the advertiser thought our friend would like to pick up for his pretty wife.

There was a bracelet for "only" \$3,200 but really worth \$4,900; a couple of earrings for "only" \$3,900, really worth \$6,900; and a cunning little ornament for a pretty woman's dress for "only" \$4,900, but really worth \$7,500.

Needless to say, our friend is not a railroad worker, a plumber, or a coal miner. He's in business. Wasn't very well-to-do when the New Deal appeared in 1933. He has been living ever since under what Senator "Bob" Taft and Senator John Foster Dulles call the "Welfare State." According to those worthy gentlemen, the "Welfare State" has our beloved America on the brink of ruin.

In the old days, our friend never thought of buying trinkets for \$3,200 or \$4,900 per trinket. Those were the days when Hoover and the "best minds" ran the country. Now after 17 years of the "Welfare State" our friend is tempted to buy one or two of those "baubles" for his pretty wife and he has the money in the bank to pay the bill.

In other words, he is like businessmen from one end of this country to the other. They were never so prosperous as they are today.

Nevertheless, many of them are jittery over the "Welfare State" and on the slightest provocation cry out to high heaven that Uncle Sam's tax collectors are depriving them of "every cent they earn." Undoubtedly, you have heard some of them talk.

And that fetches us to taxes. In the 80th Congress, the Taft-Republicans and the Byrd-Democrats put over the "rich man's tax bill." It cut the poor man's taxes a little but it did wonderful things for the rich man. Now the Treasury is in the "red." You see, we have to pay interest on the debt piled up by the last two World Wars; we have to sustain great armies, navies, and air forces in order to head off World War III; and we have to take care of tens of thousands of our "boys" who were physically wrecked in our various wars. It costs a lot of money.

Our great corporations and our multimillionaires made plenty of money out of the two World Wars. They are making money out of the military preparations which are going on now. They stood on the sidelines and cheered when our "boys" were marching away to the battlefronts but now they are squealing like stuck pigs because they are asked to help pay the bills.—Labor.

PEOPLE DO IT

By Henry Jones

Signs of the Times: The Army has at last quit participating in horse shows; it has only 327 horses left and these are mostly draft animals. ... The Chicago Trib, staunch supporter of the Hickenlooper hide-the-atom game, frontpages a cartoon depicting the Russian and US A-bombs as halloween pumpkins heads saying "Boo" to each other, and in contrast the world serving up a pumpkin pie of atomic energy as a world-wide blessing, presumably for industrial use, a feat difficult to achieve with secrecy. ... The Knightstown, Ind., Methodist church is owner of the Blue Moon Tavern, and intends to keep it as a money-maker.

To keep the seven top Nazis locked up in Spandau prison takes a prison staff of over 400, costs west Berlin \$107,000 a year, and the victors large sums besides that. U.S. alone pays over \$50,000 a year for the military personnel it keeps at the prison. Could the flies have captured the fly-paper?

Another jail note: Chicago News runs a fine big picture of the first prisoner entering his cell at the city's epic and span new lock-up. Wonder will the victim treasure this picture among his souvenirs, and show it to his grandchildren to show that he was a first citizen too—and maybe even turn his nose up at the D.A.R.?

Another use for Chicago jails: To yield evidence and make witnesses willing to testify against others to their own embarrassment. Chicago papers record as though it were nothing worthy of comment or surprise that in a rape case, an alleged victim of the rapist understandably unwilling to testify was "sentenced to county jail for two years for contempt of court," if one can believe the Chi Trib on that which we hope must at least have length of sentence wrong. After one night she said "I've got to get out of here. I can't stand another night," but had to spend the week-end because no court was in session to act. ... In the ages that are usually viewed

as the horror chamber of history, it used to be believed that a witness gave more believable testimony if it was obtained under torture. To make a person testify against another by sentence for contempt of court is dangerously close to these hideous practices of the past, and sounds like underground news from some totalitarian regime.

Referendum on Atlantic Pact

In a referendum on the Atlantic Pact, the national membership of the Socialist Party voted that:

"The Socialist Party, recognizing that the Pact has been ratified and that there has been a wide divergence of opinion among Socialists, as a Party neither approves nor condemns ratification of the Pact, but insists that, under it, the United States must not be committed to the automatic grant of specific military appropriations to our allies.

"We oppose the inclusion of Spain in the Pact, direct or indirect aid toward the maintenance of French, Dutch or any other imperialism, and intervention in the internal affairs of any country. We believe that the United States is under the obligation to work, through the United Nations, for an end to the armaments race under effective controls."

Fifty-seven percent of those voting in the referendum voted for the above position.

Twenty-eight percent of the voters declared that: "The Socialist Party disapproves the North Atlantic Pact and condemns its ratification by the Senate," and fifteen percent voted that: "The Socialist Party approves the North Atlantic Pact and approves the Senate ratification of it."

Advice to vacationers: Decide on all the clothes and all the money you will need; then take half the clothes and twice as much money, and you will have a wonderful holiday.